

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS

AISKHYLOS

A. Erhat - S. Eyuboğlu

BİLGİ YAYINLARI: 59
TIYATRO DİZİSİ 17

Birinci Basım
Ocak 1968

BİLGİ YAYINEVİ

Sakarya Caddesi No: 8

Tel: 171403 PDFKopyası - <https://rantey.org>

Yenişehir — Ankara

AİSKHYLOS

**ZİNCİRE VURULMUŞ
PROMETHEUS**

**TÜRKÇESİ AZRA ERHAT
 SABAHATTİN EYUBOĞLU**

Ö N S Ö Z

Zincire Vurulmuş Prometheus başlığıyla türkçeye çevirdiğimiz tragedyanın yunanca adı *Prometheus desmotes*, yani *Bağlanmış Prometheus*'tur. Aiskhylos, Prometheus konusunu üç tragedyada işlemiştir. *Zincire Vurulmuş Prometheus* bu üçlüğün birinci ve tek elimize geçen piyesidir. Öbür ikisi yitirilmiş, yalnız adları kalmıştır: birinin *Kurtulmuş Prometheus*, öbürünün *Ateş Taşıyan Prometheus* olduğu bir cyun listesinde yazılıdır.

Prometheus'un ne yıl oynandığı da bilinmez. Tragedyanın biçimini ve dilini inceleyen bilginler onun *Persler*'den sonra ve *Orestia* üçlüğünden önce, yani İ. ö. 472 ile 458 yılları arasında yazıldığını ileri sürerler. Bu oyunda yalnız tanrıların ve tanrısal kişilerin rol aldığına dikkati çekenler de vardır. Oysa *Prometheus*'un asıl konusu insan, oynanan dram da insanlığın dramıdır. İnsan dostu, tanrı düşmanı Prometheus, Aiskhylos'tan bu yana, en çok da bizim çağımızda İnsan'ı özü özelliğiyle temsil eden bir kahraman olarak benimsenmektedir. İnsan nedir? İnsan olmaya ne zaman başladı? diye

soruldu mu, günümüzün düşünürleri hep bir ağızdan ve sözleşmiş gibi İnsan baş kaldıran yaratıktır, derler. İnsan doğanın ya da geleneğin kurulu düzenine karşı ayaklandığı an insan olmuştur, insanlığını da hep yeni baştan baş kaldırdıkça sürdürebilir, derler. Bu görüşü biz öylesine benimsedik ki, binyılların alacalı bulacalı pılı pırtılar gibi sırtımıza giydirdiği gelenek ve görenek süslerini atıyoruz üstümüzden, kulak vermez olduk dinlerin, inançların ister tanrıdan, ister insandan gelme avutucu ninnilerine. Umuda karşı da ayaklandık Bu gün ve bu dünyada yaşamak istiyoruz. Öte-lerin ve yarınların aldatıcı çekiciliğine kapılmakla nerelere sürüklenebileceğimizi denedik, biliyoruz artık. Ne pahasına olursa olsun insanlığımızı gerçekleştirelim diyoruz. Tek ülkümüz insan olmak. Bu ülke uğruna göze almıyacağımız çaba, katlanamıyacağımız cefa yoktur. Bu ülkenin ilk temsilcisi Prometheus'tur.

Prometheus efsanelik kişidir. Gerçi Homeros destanlarında adı geçmez, ama Hesiodos'un iki büyük şiiri *Theogonia* ile *İşler ve Günler*'de çok sözü edilir. Ne var ki, bizim aldığımız anlamdaki insanı yansıtan Prometheus ilk kez Aiskhylos'un tragedyasında çıkar karşımıza. Bu önemli neden Aiskhylos'tan önceki ve sonraki Prometheus tipleri üstünde durup düşünmeyi gerektirmektedir. Aiskhylos'un açtığı çığır kesince sınırlıyabilmek için, Hesiodos'tan tutalım, Goethe'ye kadar gidelim, metinleri inceleyelim, gerekirse türkçeye çevirip

buraya alalım. Yeter ki anlayalım nasıl oldu da İsa'dan önce V. yüzyılın bir yazarı XX. yüzyılın insanlık ülküsünü, ayaklanan insan tipini gerçekleştirebildi. Hemen söyleyelim ki, Prometheus'un kişiliği efsanede de politik bir nitelik taşımaktadır, ama bu kişiliği tam değerlendirip, dramını modern anlamda politik bir dram olarak canlandırabilmek Atina'nın tragedya yazarları arasında politik görüşü en köklü olan Aiskhylos'a vergi bir başarıdır.

Politik dram ne demek? Niçin politik dram diyoruz *Prometheus*'a? Bu tragedyayı canlandıran olayların hepsi bugün «hükümet darbesi» diye niteleyebileceğimiz bir eksenin çevresinde dönüyor da ondan. Efsanenin de, tragedyanın da merkezi budur. Hep bir kuşağın kendinden önceki kuşağı devirip, yönetim gücünü ele geçirmesidir işlenen konu. Bu konuyu bir iki yüzyıl arayla önce Hesiodos'un, sonra Aiskhylos'un ayrı ayrı açılardan alıp işlemeleri politika bilincinin gelişimine ilginç bir örnektir.

Hesiodos, Prometheus efsanesine iki eserinde de önemli bir yer ayırır: *Theogonia*'da İapetos soyunun serüvenleri (507 - 616) 109 dize, *İşler ve Günler*'de Prometheus - Pandora efsanesi hemen eserin başında (42 - 105) 63 dize tutmaktadır. Bu parçalar okunup karşılaştırılabilirsin diye, çevirilerini bu önsözün sonuna aldık.

Hesiodos, *Theogonia*'da evrenin yaratılışından bu yana birbiri ardına gelen tanrı soy-

larını sayar Başlangıçta Khaos vardı der, Khaos'tan Gaia - Toprak ve Eros - Aşk doğar. Toprak Ana kendi başına kendine eş ve kendini büsbütün örtebilecek bir varlık çıkarır ortaya Uranos - Gök; sonra da onunla birleşerek devler, azmanlar doğurur. Bunlar üç cinstir Titan'lar (Devler), Kyklops'lar (Tepegözler) ve Hekatonkheir'ler (Yüz kollu ve elli kafalı devler). Uranos, Gaia'nın peydahladığı bu varlıklardan ürker, tiksindir, onun içindir ki her birini doğar doğmaz ana karnına tıkar yeni baştan. Şıstıkçe şişen Toprak Ana sonu gelmeyen doğum sancılarından kurtulmak için bir çare düşünür: ak çelikten bir tırpan yapıp çocuklarının eline verir ki öc alsınlar babalarından. Ama hiçbiri yanaşmaz bu işe. Yalnız son doğurduğu Kronos tırpanı alır ve gece pusuya yatarak, Uranos'un Gaia'yı örtmeye geldiği sıra tırpanla erkeklik uzvunu keser. Hesiodos bundan sonra Uranos tanrının taşaklarından boşalan bel köpüklerinin nasıl denize döküldüğünü, tanrı güzeli Aphrodite'nin ak dalgalardan nasıl doğup Kıbrıs adasına doğru yol aldığını anlatmak sevdasına düşer. Oysa olay tanrı soylarının tarihinde bir devrim niteliği taşır. Bu birinci devrimi bir ikincisi izlemektedir: Kronos'un, oğlu Zeus eliyle devrilmesi. Kronos da tıpkı babası gibi davranır bir oğlunun kendinden daha güçlü çıkıp, krallığı elinden alacağını bildiği içindir ki, çocuklarını doğar doğmaz yutar. Uranos karısı Gaia gibi Kronos karısı Rheia da üzüm

üzüm üzüdür bu duruma. Uranos ve Gaia'nın yardımıyla o da bir kumpas kurar oğlu Zeus doğunca Girit adasına kaçar ve yerine kundaklanmış bir taş yutturur kocasına. Günü gelince Zeus bütün kardeşlerini babasına kusturur. Akıl ve kol gücüyle Kronos'u devirip tanrılar tahtına oturur. Bu ikinci devrimle Titanların egemenliği sona ermiş, Olympos tanrılarıninki kurulmuş olur. Prometheus işte bu devrimde rol oynamaktadır.

Aynı mitolojik motiflerle dile gelen bu iki devrim aslında birbirinden ayrı anlamlar taşır. Uranos'un devrilmesinde yalnız kaba kuvvete başvurulur: erkeklik uzvunun kesilmesi salt fizik bir eylemdir. Bu eylemde akıl yoluyla kurulan düzenin bir payı varsa da, bu pay önemsizdir. İkinci devrim bir akıl ve hesap işidir. Onu hazırlamakta ve yürütmekte Uranos'la Gaia'nın oynadıkları kılavuz rolü dikkati çeker. Kaba kuvvetten zarar gördüklerini anlayıp, başlarına gelenden ders almışa benzeyen birinci kuşak tanrıları kendilerini deviren ikinci kuşağı alt etmek için aklın temsilcileri olarak çıkarlar karşımıza: Kronos'a bir gün tahttan indirileceğini önceden haber vermek, Zeus doğunca onu saklamak, beslemek, yetiştirmek ve babasını nasıl devireceğini ona öğretmek işini üzerlerine alırlar. Böylece birinci devrim kaba kuvvetin kendi kendine yenilmesi, ikinci devrimse kaba kuvvetin akılla yenilmesi anlamına gelir. Akıl yolundaki bu gelişimde Zeus bir adım daha ileri gider: kaba kuvveti ken-

di çıkarına bir araç olarak kullanır. Ve sonunda kaba kuvvetler birbirlerini yok edip, dünya egemenliği yalnız akıl gücü üstüne kurulur.

Bu süreci Hesiodos Titanomakhia, devler savaşı denilen parçada anlatır (*Theogonia*, 616 - 885). Kronos kral olunca, Uranos'un zincire vurduğu azmanlardan Titanları kurtarıp yönetime ortak eder. Ama Zeus, Kronos'la birlikte kuşağını da devirdiği zaman, Titanlar ayaklanır. İki tanrı kuşağı arasında yaman bir döğüş başlar. Titanlar Othrys dağına, Kronosogulları da Olympos dağına yerleşip on yıl süreyle ve hiçbir sonuç alamadan savaşırlar. Zaferi kazanmanın yolunu da gene Gaia gösterir Zeus'a. Uranosogullarından yüz kollu devlerin yer altından çıkarılıp savaşa sürölmelerini salık verir. Zeus bunu yapar ve yeri yerinden oynatan, denizlerin altını üstüne getiren bir savaş sonunda Titanları alt eder. Titanları yerin dibindeki Tartaros'a kapatıp Hekatonkheir'leri bekçi diker başlarına. Bunlar da armağan olarak gök güröltüsünü, şimşegi ve yıldırımını verirler Zeus'a. Akıl ve kol gücünü böylece kişiliğinde birleştiren Zeus kral olup tanrılar tahtına oturur. Ve gene Gaia'nın öğütlerine uyarak, sağlam bir düzen kurmak için dünya egemenliğini kardeşleri ve çocukları arasında paylaşmaya girişir. Bu paylaşmada karşısına dikilen tek engel Prometheus'tur.

Buraya kadar Hesiodos ve Aiskhylos az çok ayrılıkla aynı efsane kaynaklarını izlemek-

tedirler. Prometheus'a gelince, iki şairin anlayış ve yorumları büsbütün değişir.

Prometheus, Titanlar soyundandır Hesiodos'a göre İapetos'la Okeanos kızı Klymene'nin oğludur. Bu Titan çiftinin dört oğlu olur: Atlas, Menoitios, Prometheus ve Epimetheus. Dördünün de kaderi tüyler ürperticidir: Zeus, Atlas'ı dünyanın ucuna dikip gök kubbesini omuzlarına yükler, Menoitios'u yıldırımla çarparak yerin dibine kapatır, Prometheus'u zincirlerle bir sütuna bağlar ve karaciğerini bir kartala yedirtir, Epimetheus'un başına kadın belâsını salar. Neden bu eşi görülmedik, olağanüstü cezalar? İapetosogulları Titan soyundan oldukları için mi? Hayır. Zeus'un İapetosogullarına özel bir hıncı vardır, bu hıncın asıl nedenini de onlara verilen sıfatlardan anlıyoruz: bu Titanların dördü de kafa gücünden pay almışlardır, akıldan yana üstündürler ve bu üstünlükleriyle övünüp Zeus'a karşı gelmeye yeltenirler. Akıl gücüyle Zeus'un tekelindedir, o bu güçle ele geçirmiştir dünya egemenliğini. Bu gücü başkasında görmek dinmez bir öfke doğurur içinde. Prometheus da bu öfkeyi körükler durur: sivri aklını, geleceği önceden görme gücünü Zeus'u aldatmak, kuşkulandırmak, küçük düşürmek için kullanır. Burada Hesiodos'un pek üstünde durmadığı, Aiskhylos'un alabildiğine işlediği bir temaya ışık tutmalıyız: üçüncü devrimin hazırlanması.

Adı «önceden gören» anlamına gelen Prometheus kâhindir ve Gaia, Kronos'a nasıl devrileceğini haber verdiyse, Prometheus da Zeus'un bir gün tahtından düşeceğini bilir. Aiskhylos'a göre Prometheus, Klymene'nin değil, başka bir adı Themis - Adalet olan Gaia'nın oğludur. Bu bilgiden edindiği üstünlükle Prometheus, Zeus'u sürekli bir kuşkunun baskısı altında tutar. *Prometheus* tragedyasının eksenini olan bu tema Hesiodos'ta da sezilir. Ancak onu gözönünde tutarsak, Mekone olayını gereğince anlayabiliriz. *Theogonia*'da (bak. dize 535 - 560) anlatılan bu efsane etiolojik, yani açıklayıcı bir nitelik taşır: kurban törenlerindeki bazı geleneklerin nerden geldiğini bildirir; ama bizim için asıl önemi Zeus - Prometheus kavgasını bambaşka bir motif üstüne kurmasıdır: Prometheus başlangıçtan beri insanlardan yana geçmiştir, onlara dayanarak Titanların öcünü almak ve Olympos'luların egemenliği yerine insanların egemenliğini getirmek emelindedir. Yeni bir devrimin hazırlayıcısıdır. Zeus'u aldatmakla onu insanlara karşı kıskırtır. Kurduğu düzen tanrılar için küçük düşürücüdür. Zeus bile bile aldanır, ama oldubittiği önleyemez. Bu onur yarasından öc almak içindir ki, ateşi vermez olur insanlara. Prometheus da tanrıyı bir daha aldatır ve ateşi çalıp götürür insanlara verir. İki kez küçük düşürülen tanrılar tanrısı artık kaba kuvvete başvurmak zorundadır: eşi görülmedik, korkunç cezalar salacaktır Prometheus'un başına.

Hesiodos'un öyküsünde Aiskhylos'un Prometheus'unu, giderek Goethe'nin verdiği Prometheus yorumunun tohumlarını bile bulabiliriz: Zeus aldatılmış, insanların gözünde küçük düşürülmüş, gülünç olmuş bir tanrıdır. Egemenliği gerçek bir güce dayanmaz, çünkü akıl gücü tanrılardan insanlara geçmiştir. Devrim, üçüncü ve son devrim olmuş bitmiştir: İnsan kendi gücünün bilincine varmış, tanrıya karşı ayaklanmıştır. Ona isterse tapar, isterse hiçe sayar onu, güçsüz ya da güçlü olduğu oranda tapar ya da hiçe sayar. Tanrı, insanın elinde bir oyuncaktır, asıl tanrı, yani asıl yaratıcı, insanın kendisidir. Goethe'nin şiirinden çıkan anlam da budur.

Aiskhylos'un *Prometheus*'unda yalnız tanrıların rol oynadığı belirtilir durur. Oysa bu tragedya bütün koşulları ve sorunlarıyla insanlık dramını yansıtır demiştik. Prometheus insanın temsilcisidir, içinde çırpındığı olaylar da günümüzün deyimiyle politik diye nitelebilecek insan toplumlarına özgü olaylardır. Ama Prometheus ne bakımdan insandır ve dramı niçin insanlığın dramı oluyor?

Prometheus ateşi tanrılardan çalmış ve insanlara vermiş, tanrıların kurmuş olduğu düzene karşı geldiği için de zincire vurulmuş, yaman bir ceza çekmektedir. Mıhlanmış olduğu kayadan bize seslenip, eylemini, eyleminin uyandırdığı tepkiyi, kendini ve karşısındakileri eleştirip değerlendirmektedir. Prometheus

olayını bugün bir tiyatro yazarı ele alsa, karışımıza bir yargılama sahnesi koyar ve tutuklusu, tanıkları, yargıçlarıyla bir duruşmayı canlandırır. Biz de örneğin Kafka'nın *Duruşma*'sını inceler gibi inceleyelim *Zincire Vurulmuş Prometheus*'u. Anlayışına, günümüzün gözüyle ancak bu yoldan varabiliriz.

Prometheus savunuyor ve ne diyor bu
vunmada? İki kavram üstünde durup direni-

~~Prometheus savunuyor ve ne diyor bu sa-~~
yor, değer olarak benimsediği iki kavram: bilinç ve özgürlük. Bilinç ve özgürlük insana özgü değişmez değerler olarak her zaman ve uygar her toplumda benimsenegelmiştir. Bunları savunurken Prometheus bugün de bir sanığın duruşmada başvuracağı kanıtlamaya başvuruyor: ne yaptımsa diyor, bile bile yaptım. Eyleminin uzun bir düşünme ve tartışma sonucu bilinçli ve istemli bir eylem olduğunu ileri sürerek, bu eylemin suç olarak yorumlanmasından doğacak bütün tepkilere sonuna kadar katlanmaya hazır olduğunu bildiriyor. Bu bilinç hem bir gurur, hem bir katlanma duygusu doğuruyor içinde. Şu sözlerle dile getiriyor duygularını:

- 101 Ama neler söylüyorum, herşeyi önceden
[bilmiyor muydum?
Hepsini biliyordum başıma geleceklerin.
- 265 Ama ben biliyordum başıma gelecek olanı:
Bile bile, isteye isteye suç işledim.
- 104 Payıma düşeni gönül ferahlığıyla taşımalıyım,
Kaderin önüne durulmaz, bilmeliyim bunu.

375 Bana gelince, ben bu çileme katlanacağım.

Çilesine katlanamayıp, ölmeyi özleyen İo'-ya Prometheus şöyle der:

752 Benim acılarıma hiç katlanamazdın demek!
Kader ölmeme de izin vermiyor benim:
Yalnız ölüm kurtarabilirdi beni,
Oysa benim işkencelerimin sonu yok
Zeus tahtından düşmedikçe.

Hiçbir umuda yer vermeden düşünce ve davranışında direnen Prometheus'un bu bilinçli tutumunu başkaları anlamaz ve gurur ya da kibir diye nitelerler. Koro şöyle der:

178 Sözüünü sakınmıyorsun,
Başına gelen boyun eğdirmiyor sana.

Okeanos da şöyle:

318 Aşırı bir dilden geldi başına gelenler,
Yine de uslanmış değilsin, diretiyorsun,
Dertlerine dert katmaktan korkmuyorsun.
Benden öğüt dinlersen, dikine gitme.

Sözüünü sakınmıyorsun diye çevirdiğimiz yunanca *agan eleutherostomeis* deyimini «dil-in fazla özgür» anlamına gelir. Prometheus'a bilinci özgürlük sağlamaktadır. Dramın özü de bu özgürlük - kölelik sorunudur. Onun asıl önemini de biz ancak tragedyanın yazıldığı çağ gözönünde tutmakla anlayabiliriz. V. yüzyıl Atina'sında kölelik de, zorbalık da yasalara uygun canlı kurumlardı. Prometheus herhangi bir köle gibi «desmotes», yani zincire vurulmuştur; işkencesinin büyüklüğü zincire vurulmuş olmasında değil, bir tanrı iken köle durumuna düşürülüp, köleliğinin bu kadar kö-

tü koşullar içinde geçmesindedir. Ne var ki köleliği doğal ve olağan sayan bir ortamda Zeus - Prometheus ilişkisini bir sorun olarak ortaya atmak, yargılabarcasına tartışmak ve hakkın köleden yana olduğunu belirterek, zorbalığı bütün ayrıntılarıyla eleştirip yermek Aiskhylos'un tek başına giriştiği ve başarıyla sonuçlandırdığı koca bir iştir. Tragedyasına eşsiz bir değer veren bu sorunu adım adım incelemeliyiz *Prometheus*'ta.

Titanları yenip yönetimi ele aldıktan sonra, Zeus bir düzen kurmağa girişmiştir. Bu düzende kendine krallık tahtını ayırdığı halde, öbür tanrılara da şeref payları, egemenlik alanları dağıtmıştır. Ne var ki bütün tanrılar paylarına düşen alanı yönetirken Zeus'un buyruğuna uymak zorundadırlar. Piyeste karşımıza çıkan tanrıların hepsi bu düzeni benimsemiş, Zeus'un buyruklarını isteyerek ya da istemeyerek yerine getirmektedirler. Tek başkaldıran Prometheus'tur. Kavgı Zeus'la Prometheus arasındadır ve bir özgürlük - kölelik kavgasıdır. Evreni yöneten, tanrıların ve insanların egemeni Zeus özgürdür, prangaya vurulmuş, ıssız bir kayalıkta sonsuzluğadek işkencelere mahkûm, ölümsüz olduğu için canına kıyma özgürlüğünden de yoksun Prometheus köledir. Ama bakalım gerçekten de öyle mi?

Prometheus'u kayaya çakan Kratos - Güç şöyle diyor:

49 Her varlık çoktan bir kaderle yükümlenmiş,
Tanrıların başıdır yalnız yükümlü olmayan:

«Zeus'tan başkası özgür değildir.»

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Olaylar da Kratos'un bu sözünü doğrulamaktadır: Sert, amansız, insafsız bir zorba gibi dünyayı keyfine göre yöneten Zeus her istegini yüzde yüz gerçekleştirmektedir. Evren *Prometheus* tragedyasında Prometheus ve Io gibi Zeus'un kurbanları, Kratos, Bia, Hephaistos ile Hermes gibi Zeus'un uşakları, ve Okeanos gibi Zeus'un dalkavukları ile dolmuştur. Geçmiş yendikten sonra, Zeus bugün ve yarını da yasalarının tekeline geçirmişe benzer. Oysa gerçek tam tersinedir: Gerçekte Zeus köle, Prometheus özgürdür. Bu özgürlüğü Prometheus nasıl ele geçirmiştir? Burada efsaneyi bir yana itip, kendi çağımızın egemenlik kavgalarına bakabiliriz: yönetimi ele geçirmiş nice iktidar sahibi kişi ya da partiler vardır ki, karşılarına dikilip direnen tektük düşünce sahiplerini susturup yok edebileceklerini sanırlar, oysa sonuç umduklarının tersine çıkar: iktidar sahipleri devrilir gider, düşünce sahipleri yener ve kalır. İnsan toplumunun bu değişmez yasasının bilincine varan Aiskhylos onu Prometheus diye bir efsanelik kişinin ağzından bildiriyor bizedek: akıl gücü kaba güçten üstündür, düşünceye gem vurulamaz, özgür düşünce tutuklanamaz, susturulamaz, alt edilemez, olaylar nasıl gelişirse gelişsin, gelecekte egemenlik kaba kuvvetin değil, özgür düşüncenindir. Aiskhylos toplumların yönetiminde, geçmiş, hal ve geleceği bu açıdan eleştirerek, bize eşsiz değerinde bir politika derisi veriyor bu tragedyasıyla: akıl gücünün ka-

ba kuvveti nasıl yendiğini adım adım izledikten sonra, akıl gücü üstüne kurulan yönetimin akla ve özgür düşünceye saygıyı elden bırakıp, ona sırt çevirince, nasıl zayıfladığını ve devrilmek tehlikesiyle karşı karşıya geldiğini gösteriyor. Zeus bütün kurbanları, uşakları, dalkavuklarına karşın bir çocuk gibi zayıf ve çaresizdir: onu yıkımdan kurtaracak tek kişi akıl gücünün taşıyıcısı Prometheus'tur. Zeus tutukladığı düşmanının elinde tutukludur aslında. Efsane, Prometheus'a, geleceği öngören bilici der, çağımızsa biliciye inanmaz, ama düşünürün akıl gücüyle geleceği öngördüğünü, insanlığa yaptığı bu hizmete karşılık kör iktidarların baskısına uğrayıp olmadık cezalara çarpıldığını da bilir. Aiskhylos'un tragedyasını bu açıdan okuyun, göreceksiniz ki çağımızın ve özellikle yurdumuzun dramını yansıtır.

Bu kadarıyla *Prometheus* politik piyesin ta kendisidir, ama Aiskhylos politika anlayışının en derinini yansıtmakla kalmamış, uygarlık değerlerinin ne olduğunu kavrayıp dile getirmekle insancı eserin en öz lüsünü de vermiştir. Ateşi tanrılardan çalıp insanlara vermek ne demektir? Başkalarının bir efsane niteliğinden öteye götüremedikleri bu sembolü Aiskhylos insanlık açısından ele alıp, uygarlığın tarihçesini çizmek gibi tiyatro eserlerinde eşine raslanmayan güç bir işi başarmaktadır. Düşüncesi günümüzün olaylarını aydınlatacak kadar derine giden bu yazarın sanat ustalığı da şaşırtıcıdır: Okuyucu dikkat etti mi ki baş-

langıçta Zeus'un uşakları — günümüzün diliyle polisler — Prometheus'u kaba güce başvurarak tutukladıkları sahnede, Prometheus bir tek söz söylemez: kayaya kakılmasına, zincire vurulmasına ve Kratos'un sövüp saymalarına sessizce katlanır, ama tragedyanın sonunda Zeus'un casusu — biz buna sanığı gözdağıyla sorguya çeken polis müdürü diyelim — Hermes'le kölelik - özgürlük tartışmasında tanrıları beş paralık ettikten sonra, başına saldıkları doğal belâları bir bir izleyip diliyle canlandırır gözümüzün önünde, dünya başına yıkılıp koroyla birlikte gömülüp yok olana dek konuşmakta direnir Prometheus. Son sözünü söyler ve sonra ölür. Kıyamet de kopsa son söz özgür düşüncenindir, demek istiyor Aiskhylos. Bildirisi bugün de kulaklarımızda çınlasın!

Prometheus'un çevirisine girişmezden önce, Eyuboğlu da ben de bu tragedyanın çevrilmeye, giderek oynanmaya elverişli olmadığı kanısındaydık. Çevirdikçe yanıldığımızı anladık ve coştuk. Her sözüyle sahnede canlanır gördük bu piyesi. Hele eserin plastik değeri, kişiler sahnede kımıldamadıkları halde, olayların anlatınındaki canlılık, duyguların dile getirilişindeki coşkunluk bu tragedyanın başarıyla oynanıp, merakla seyredilebileceğine inandırdı bizi. *Prometheus*'u Türk tiyatrolarının birinde oynanır görmek içten dileğimiz oldu.

Ağustos 1967

AZRA ERHAT

HESİODOS

«THEOGONÍA»

İAPETOSOĞULLARI

İapetos aldı Klymene'yi,
Güzel topuklu Okeanos kızını,
Girdi onunla gerdeğe ve bir oğlu oldu:
Azgın yürekli Atlas tanrı.
Sonra getirdi dünyaya Menoitios'u,
O kendini çok beğenen tanrıyı; 510
Ve kıvrak, cin fikirli Prometheus'u,
Sonra da yarım akıllı Epimetheus'u,
O ki belâ oldu ekmek yiyenlere
Zeus'un yuğurduğu bakireyi evine alarak.
Azgın Menoitios'a gelince engin bakışlı Zeus
Yolladı onu Erebos'un karanlıklarına 515
Duman duman yıldırımıyla vurarak onu.
Çılgınlığı ve aşırı gücü yüzünden
Atlas zorlu bir baskı altında kaldı:
Dünyanın bittiği bir yerlerde
Güzel sesli Akşam perilerinin karşısında
Dimdik durup ayakta tutuyor gökü
Başı ve yorulmaz kolları üstünde.
Akıllı Zeus'un ona ayırdığı kader bu. 520
Cin fikirli Prometheus gelince, Zeus
Çözülmez zincirlere vurdu onu,
Boyunu iki kat aşan bir sütuna.
Sonra bir kartal saldı üstüne gergin kanatlı;
Ölümsüz karaciğerini yiyordu kartal,
Ve karaciğer geceleri büyüyordu yeniden

Gergin kanatlı kuşun gündüz yediği kadar. 525
Ama güzel topuklu Alkmene'nin oğlu Herakles
Öldürüp kartalı kurtardı İapetos oğlunu
Bu insafsız işkencenin acılarından.
Olympos'un yüce tahtlı Zeus'u hoş gördü bunu
Yayılmasını istedi çünkü Toprak Ana üstünde
Thebai'li Herakles'in anlı şanlı adının. 530
Soylu oğlunu korumaktı kaygısı,
Öfkesini yendi vazgeçti hınç duymaktan Prometheus'a
Coşkun Kronosoğlunun önüne durduğu için.
Ölümsüz tanrılarla ölümlü insanların
Mekone'de çatıştığı zamanlardı o zamanlar, 535
O günlerden bir gün, Prometheus yaranmak için
Koca bir öküzü ikiye bölüp getirdi sofraya:
Zeus'u aldatmak istiyordu aslında;
Öküzün yarısı yağlı etler ve bağırsaklardı
Karın derisinin altında saklı,
Öbür yarısıysa yalın kemiklerdi sadece 540
Ak yağlar altında kurnazca saklanmış.
Bunun üzerine tanrıların ve insanların babası:
«Ey İapetos oğlu, soyluların soylusu, dedi ona,
Hiç de haklı bir paylaşırma değil bu, dostum.»
Böyle alaylı konuştu engin akıllı Zeus, 545
Sinsi düşünceli Prometheus hafifçe gülümseyip
Kurnazlığını saklamaya çalıştı ve dedi:
«Ulular ulusu Zeus, ölmez tanrıların en şanlısı,
Göğsündeki yürek hangi payı istiyorsa, onu al.»
Böyle dedi içinden pazarlıklı Prometheus
Ama engin akıllı Zeus anladı kurnazlığını 550
Ve başladı için için kurnazlığa
Ölümlülerin nasıl hakkından geleceğini.
İki eliyle kaldırdı öküzün ak yağlarını;
Öfke sardı içini, safrası kabardı
Görünce öküzün yalın kemiklerini, 555
Apaçık ortaya çıkan sinsi kurnazlığı.
İşte bu yüzdendir dünyada insanoğullarının
Kurbanların yalın kemiklerini yakmaları
Duman duman sunaklarda tanrılar için.

Bulutları devşiren Zeus kızıp dedi:

Ah İapetosoglu, bilmişlerin en bilmişi seni,
Sinsi kurnazlığında inat ediyorsun demek, dos-
[tum.» 560

Böyle konuştu öfkeyle hiç yanılmayan Zeus,
Ve o günden sonra, unutmayıp bu oyunu
Kayın ağaçlarının üstüne salmaz oldu
Dünyalıların işine yarıyan ateşi.

Ama İapetos'un yaman oğlu bir oyun daha etti: 565

Bir kamışın içinde aldı kaçırdı
Coşkun ateşin pırıl pırıl kıvılcımını.
Ve bulutlarda gümbürdeyen Zeus
En derin yerinden yaralandı ve kızdı
Görünce ölümlü insanların arasında
Ateşin yandığını pırıl pırıl.

Ve hemen, kazandıkları ateşe karşılık, 570

Bir belâ yarattı insanoğullarına
Ünlü topal Hephaistos, Zeus'un buyruğuyla
Kızoglankız bir varlık yarattı.

Gökgözlü tanrıça Athena da urbalar giydirip
Bağladı belini ve alnından aşağı

Öylesine bir duvak düşürdü ki,
İşlemeleri bir şenlikti gözler için. 575

Pallas Athene bir çelenk koydu başına
Çayırıların taze çiçekleriyle bezenmiş.

Bir de altın taç koydu ki başına,
Ünlü topal kendi usta elleriyle yapmıştı onu,
Babası Zeus'a beğendirmek için kendini. 580

Bu taçta neler vardı görülesi, neler,
Toprağın, denizlerin beslediği bir sürü yaratıklar.

Binlercesini koymuştu içine Hephaistos,
Büyülü, pırıl pırıl bir gerdanlıktı bu
Canlanacak, konuşacak gibi nakışları.

Ve Zeus bir nimete karşılık 585

Böylesine güzel bir belâyı yaratınca,
Götürdü onu tanrıların ve insanların önüne
Tanrı kızı gökgözlü Athene'nin bütün süsleriyle.
Ölümsüz tanrılar ve ölümlü insanlar

Şaşakaldılar görünce bu aldatıcı güzelliği,
 İnsanları baştan çıkaracak olan
 Bu derin, bu sonsuz büyü kaynağını.

Çünkü bu kaynaktan çıkmıştır aslında 590
 O kadın dediklerimizin belâlı soyu,
 O ölümlü insanların baş belâsı.
 Fıkıralığa bir türlü alışamaz kadınlar,
 Hep bolluktur onların özledikleri.
 Nasıl ki arı oğullarının sığındığı yerde
 Hep beslerse verimli bal arıları 595
 İş gücü kötülük olan yaban arılarını,
 Bal arıları her gün güneş batıncayadek
 Bembeyaz petekleri öredururken
 Ötekiler sığınıp kovanların içine
 Başkalarının emeğiyle beslenirler.
 İşte bunun gibi bulutlarda gümbürdeyen Zeus
 Yarattı baş belâsı olarak 600
 Kadınlar soyunu ölümlü insanlara,
 O kadınlar ki kötülüktür işleri güçleri,
 İyiliğe karşı kötülük sağladı onlarla.
 Her kim ki, sakınır evlenmekten
 Kadın derdi sarmamak için başına,
 Olmaz olası ihtiyarlık bir geldi mi
 Desteksiz kalır yaşlı günlerinde;
 Yaşadıkça ekmeksiz kalmaz gerçi, 605
 Ama ölünce varını yoğunu yakınları bölüşür.
 Buna karşılık bahtında evlenme olan da
 Akı başında iyi bir kadına düşse bile,
 İyi şeyler kadar kötü şeyler de gelir başına;
 Hele üstelik çılgının biriyse karısı 610
 Ömrü boyunca kahır çekip canından bezer,
 Devâsız dertlere düşmüş gibi olur.
 Böylece, kolay değildir hiçbir zaman
 Zeus'tan isteğine yan çizmek, karşı komak.
 İapetosoglu iyiliksever Prometheus bile
 Belâlı öfkesinden kurtulamadı onun, 615
 Bütün bilgileri kıramadı korkunç zincirlerini.

Çev.: A. E. — S. E.

HESIODOS

«İŞLER VE GÜNLER»

PANDORA EFSANESİ

Tanrılar yer altına gizlemiş besinleri.
Yoksa insan bir gün çalışıp rızkını sağlar,
Sonra bir yıl sırtüstü yatar, 45
asar bırakırdı sapanını ocak başında,
çözerdi çiftini çubuğunu, öküzlerini.
Zeus kızınca Prometheus'a,
kendisini aldatan o sivri akıllıya,
sakladı varını yoğunu insanlardan,
o gün bugündür dertlere boğdu insanoğlunu,
Zeus gizledi besini insandan.
Ama İapetos'un güçlü oğlu Prometheus 50
çaldı Zeus'un ateşini insanlar için,
sakladı onu narthex kamışının içinde.
Kızdı bulut devşiren Zeus, dedi ki ona:
«İapetosoglu, sivri akıllı kişi,
seviniyorsun ateşi çaldın, beni aldattın diye, 55
ama bil ki dert açtın kendi başına da:
çaldığın ateşe karşılık bir belâ,
öyle bir belâ salacağım ki insanlara,
sevmeye, okşamaya doymıyacaklar bu belâyı.»
Böyle dedi ve kah kah güldü insanların ve tanrıların
[babası.
Namlı şanlı Hephaistos'u çağırdı hemen: 60
«Bir parça toprak al, suyla karıştır, dedi,
içine insan sesi koy, insan gücü koy,

bir varlık yap ki yüzü ölümsüz tanrıçalara benzesin,
bedeni güzelim genç kızlara.

Athena, sen de ona el işlerini öğret, dedi,
renk renk kumaşlar dokumasını öğret.

Nur topu Aphrodite, sen de büyülerinle kuşat onu, 65
istekler, arzularla tutuştur gönlünü.

Yüzgözlü devî öldüren Hermeias, sen de
bir köpek yüreği, bir tilki huyu koy içine.»

Böyle dedi Zeus, onlar da yaptılar dediğini:

Koca Hephaistos, topal tanrı hemen

bir kız biçimine soktu toprağı. 70

Gökgözlü Athena süslü kuşağını salıverdi beline.

O canım Kharit'ler ve o güzelim Peitho

altın gerdanlıklar taktılar boynuna,

Hora'lar bahar çiçekleriyle donattılar saçlarını, 75

Hermeias doldurdu göğsüne yalanı dolanı,

uzaktan gürleyen Zeus'un oluyordu istediği.

Ses koydu içine o tanrılar kılavuzu

ve Pandora adını taktı. 80

Pandora demek bütün tanrıların armağanı demekti,

çünkü bütün Olympos'lular insanların başına belâ

[etmişti onu.

Tanrıların babası kurunca bu düzeni,

Epimetheus'a gönderdi Pandora'yı

kılavuz tanrı Hermeias'la. 85

Epimetheus unuttu Prometheus'un dediğini:

Zeus'tan armağan alma demişti ona Prometheus,

alırsan, ölümlüleri derde sokarsın demişti.

Armağanı aldı ve alınca anladı

başına belâ aldığını.

Eskiden insanoğulları bu dünyada 90

dertlerden, kaygılardan uzak yaşarlardı,

bilmezlerdi ölüm getiren hastalıkları.

Pandora açınca kutunun kapağını,

dağıttı insanlara acıları dertleri. 95

Bir tek Umut kaldı dışarı çıkmadık

kapağı açılan dert kutusundan.

Umut tam çıkacakken Pandora kapamıştı kapağı,

böyle istemişti bulutları devşiren Zeus.

O gün bugündür insanların başı dertte, 100
toprak belâ doludur, deniz belâ dolu,
geceler dert doludur, gündüzler dert dolu,
belâlar başıboş dolaşır sessizce
ölümlülerin çevresinde,
derin düşünceli Zeus ses vermedi onlara
sessizce gelişlerini duymasın diye insanlar.
Görüyorsun ya Zeus'un dilediğine karşı konmaz. 105

Çev.: A. E. — S. E.

GOETHE

«PROMETHEUS»

Karart göklerini Zeus,
Duman duman bulutlarla;
Diken başlarını yolan çocuk gibi de
Oyna meşelerin, dağların doruklarıyla.
Ama benim dünyama dokunamazsın,
Ne senin yapmadığın kulübeme
Ne de ateşini kışkandığın ocağıma.

Şu evrende siz tanrılardan
Daha zavallısı var mı bilmem:
Kurban vergileri
Dua üfürükleriyle beslenir
Haşmetli varlığınız zar zor.
Size umut bağlayan budalalar,
Çocuklar, dilenciler olmasa
Yok olur giderdiniz çoktan.

Ben de bir çocukken
Ne yapacağımı bilmez olunca
Çevirirdim güneşe doğru
Görmediğini gören gözlerimi;
Yakarışımı dinleyecek
Bir kulak varmış gibi yukarda;
Varmış gibi derdimle dertlenecek
Benimkine benzer bir yürek yukarda.

Azgın devlere karşı
Kim yardım etti bana?

Kim kurtardı beni ölümden,
Kim kurtardı kölelikten?
Şu benim yüreğim değil mi,
Kutsal bir ateşle yanan yüreğim,
Her işi başarmış olan?
O değil mi coşup taşarak,
Yukarda uyuyanı aldatarak
Başımı belâdan kurtaran?

Benim seni kutlamam mı gerek? Niçin?
Hiç derdine derman oldun mu sen
Derdine derman bulamayanın?
Gözyaşını sildin mi hiç
Başı darda olanların?
Kim adam etti beni?
Güçlüler güçlüsü Zaman
Ve önü sonu gelmeyen Kader, değil mi?
Onlar değil mi
Senin de benim de efendilerimiz?

Sen yoksa beni
Yaşamaktan bıkar mı sandın?
Kaçar çöllere giderim mi sandın
Açmıyor diye
Bütün düş tomurcukları?

Bak işte, yerli yerimdeyim;
İnsanlar yetiştiriyorum bana benzer;
Bütün bir kuşak benim gibi,
Acılara katlanacak, ağlayacak,
Gülecek, sevinecek,
Ve aldırış etmeyecek sana
Benim gibi!

Çev.: S. Eyuboğlu

ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS

K İ Ş İ L E R

KRATOS, Güç
BİA, Zor
HEPHAİSTOS
PROMETHEUS
OKEANOS KIZLARI, Koro
OKEANOS
İO
HERMES

B Ö L Ü M L E R

A d l a r ı	K i ş i l e r i	M ı s r a l a r ı
<i>Prologos</i>	Kratos — Hephaistos	1 - 87
<i>Parodos</i>	Prometheus — Koro	88 - 192
<i>1nci Epeisodion</i>	a) Prometheus — Korobaşı	193 - 284
	b) Prometheus — Okeanos	285 - 396
<i>1nci Stasimon</i>	Koro	397 - 435
<i>2nci Epeisodion</i>	Prometheus — Korobaşı	436 - 525
<i>2nci Stasimon</i>	Prometheus — Koro — İo	526 - 608
<i>3ncü Epeisodion</i>	Prometheus — İo — Korobaşı	609 - 876
<i>3ncü Stasimon</i>	İo — Koro	877 - 906
<i>4ncü Epeisodion</i>	a) Prometheus — Korobaşı	907 - 943
	b) Prometheus — Hermes	944 - 1039
<i>Erodos</i>	Prometheus — Hermes — Korobaşı	1040 - 1093

(Dipte sarp bir kayalık gözüktür. Güç ve Zor, Prometheus'u kollarından tutmuş olarak girerler. Hephaistos arkalarından gelir. Ellerinde demirci araçları vardır.)

GÜÇ

İşte uzak bir ucuna geldik dünyanın,
İskitlerin ülkesinde, ıssız topraklardayız.
Hephaistos, şimdi sana düşünüyor artık
Babanın buyruklarını yerine getirmek
Ve zincire vurmak bu bozguncuyu 5
Has çelikten kırılmaz halkalarla
Bu diş diş, sivri uçlu sarp kayalığa.
Çalar da armağan eder mi ölümlülere
Senin şeref payını, kıvılcımlı ateşi,
Bütün sanatların kaynağı olan ateşi!
Böyle bir suç cezasız bırakmaz tanrılar.
Öğrensin Zeus'un buyruğuna girmeyi, 10
Ve anlasın insanlardan yana olmak ne demekmiş.

HEPHAİSTOS

Güç ve Zor, Zeus'un size verdiği iş bitti:
Yapacağınız başka şey kalmadı artık.
Ama benim yüreğim nasıl dayanacak şimdi
Bir tanrıyı, kardeşimi zincire vurmaya 15
Fırtınaların dövdüğü bu kayalara?
Ama yüreğimin dayanması gerek:
Baba sözü dinlememek ağır suç çünkü.

Olgun düşünceli Themis'in sivri akıllı oğlu,
Sana olduğu kadar kendime de karşı gelerek,
Çözülmez çelik bağlarla
Bu insan geçmez kayalığa çakacağım seni: 20
Burada ne bir insan yüzü görebilirsin artık
Ne de bir insan sesi duyabilirsin.
Güneşin ateş alev ışınlarıyla pişerek
Güzelim bedeninin karardığını göreceksin.
Sevineceksin gece, gün ışığının üstüne
Alaca örtülerini serince.
Ardından kırağı eritecek güneşi bekleyeceksin. 25
Ama bitmek tükenmek nedir bilmeyecek
Yürekler acısı ağır çilen,
Çünkü seni kurtaracak yiğit doğmadı henüz.
İşte bunu kazandırdı sana insanseverliğin!
Tanrıyken tanrı öfkesinden korkmadın,
Şeref paylarını ölümlülere vermekle
Kurulu düzeni çiğnemiş oldun. 30
Gör işte bunun karşılığını şimdi
Bu belâlı kayalıkta, nöbet bekler gibi,
Hep dîmdik ayakta duracaksın,
Uyku uyuyamaz, dizlerini bükemezsin.
Ne kadar ağlayıp sızlansan,
Ne kadar yanıp yakılsan, boşuna!
Zeus'un yüreği yumuşamak bilmez:
Gücü yeni elde eden sert olur. 35

GÜÇ

Haydi! Ne oyalayıp yakınıyorsun boşuna?
Sen de kızmalıydın tanrıların düşman kesildiği bu
[tanrıya,
O ki insanlara senin payını verdi üstelik.

HEPHAİSTOS

Kan bağlarının gücü korkunç oluyor,
Hele araya dostluk da girince.

GÜÇ

Feki ama baba buyruğundan çıkmak 40
Olacak şey mi, daha mı az korkunç sence?

HEPHAİSTOS

Sen hep böyle taş yürekli ve acı sözlüsün.

GÜÇ

Vahlanmakla kurtaramazsın onu,
Boşuna sızlanıp yorma kendini.

HEPHAİSTOS

Ah bu olmaz olası sanatım benim! 45

GÜÇ

Ne diye sanatına çatıyorsun?
Olan bitenler senin sanatın yüzünden olmadı ki!

HEPHAİSTOS

Keşke bir başkasının payına düşseydi bu sanat!

GÜÇ

Her varlık çoktan bir kaderle yükümlenmiş,
Tanrıların başıdır yalnız yükümlü olmayan:
Zeus'tan başkası özgür değildir. 50

HEPHAİSTOS

Görüyorum öyle olduğunu; sözüm yok.

GÜÇ

Öyleyse vur prangalarını şunun,
Zeus oyalanır görmesin seni.

HEPHAİSTOS

Gören zincirleri de görsün ellerimde.

GÜÇ

Geçir şu halkayı koluna ve vur bütün gücünle, 55
Vur çekicini, çivile şunu kayaya!

HEPHAİSTOS

Al işte! Bitsin bu iş, hem de eksiksiz gediksiz!

GÜÇ

Daha güçlü vur, sıkıştır, gevşek yeri kalmasın!
Çözülmez düğümleri çözebilir o.

HEPHAİSTOS

Bir kolu bağlandı işte, ne yapsa çözemez. 60

GÜÇ

Geç öbürüne şimdi, bağla onu da sıkıca, anlasın
Kurnazlığın Zeus'un karşısında aptallık olduğunu.

HEPHAİSTOS

Yalnız o kusur bulabilir yaptığını işte.

GÜÇ

Haydi durma, batır şimdi göğsüne
Şu çelik çemberin dişlerini sıkıca. 65

HEPHAİSTOS

Ah Prometheus, için için yanıyorum çektiklerine!

GÜÇ

Hâlâ mı duraksamak, Zeus'un düşmanına acımak?
Sakin ha! blrgün kendine acırsın sonra.

HEPHAİSTOS

Al gör işte! Gözler dayanır mı bunu görmeğe?

GÜÇ

Bütün gördüğüm hak ettiğini çekmesi. 70
Haydi şimdi tunç kuşağı da sar beline!

HEPHAİSTOS

Saracağım ister istemez, buyrukların gereksiz.

GÜÇ

Buyururum da, bağırır çağırırım da:
İn şimdi aşağı, ayaklarını bağla zorla.

HEPHAİSTOS

O da oldu işte, hem de hiç zora baş vurmadan. 75

GÜÇ

Kullan bütün gücünü, vur şimdi,
Vur ki etine girsin halkalar:
İşini denetleyecek olanın şakası yoktur.

HEPHAİSTOS

Konuşman da suratın kadar çirkin!

GÜÇ

Sen dilediğin gibi gevşek yürekli ol,
Bırak ben sertliğim, sarsılmazlığımla kalayım. 80

HEPHAİSTOS

Gidelim artık Bağlanmadık yeri kalmadı.

GÜÇ

Haydi ne kadar taşkın olabilirsen ol şimdi!
Çal tanrıların hakkını, ver ölümlülere,
Bakalım ne yardımı olacak sana ölümlülerin?
Sana tanrılar yanlışlıkla Prometheus demişler, 85
Düğümleleri çözen demekse adın,
Çöz bakalım şimdi bu çözülmez düğümleleri!

(Çıkarlar. Uzun bir sessizlik.)

PROMETHEUS

Yüce gökler, tez kanatlı yeller,
Irmakların akıp giden suları,
Denizlerin kıvrım kıvrım sonsuz gülüşleri!
Toprak, varlıkların anası, 90
Ve sen, Güneş, her şeyi gören koca toparlak!
Sesleniyorum size, gelin görün
Bir tanrıya neler çektiriyor tanrılar!

Görün başıma gelenleri,
Yıllar yılı çekeceklerimi. 95
Bu çileyi lâayık gördü bana
Tanrıların başına geçen.

Yazıklar olsun, yazıklar olsun!
Çektiğim çekeceğim acılar
Paralıyor yüreğimi.
Bütün bu işkencelerden sonra
Kurtulacak mıyım bir gün? 100

Ama neler söylüyorum, her şeyi önceden bilmiyor
[muydum?

Hepsini biliyordum başıma geleceklerin.
Payıma düşeni gönül ferahlığıyla taşımalıyım,
Kaderin önüne durulmaz, bilmeliyim bunu. 105

Ama susmak da olmuyor, söylemek de
Bu benim başıma gelenleri.

Evet, ben, karabahtlı ben başımı bu dertlere soktum
İnsanlara iyilik edeyim derken.

Bir gün bir narthex'ın kamışı içinde
Çaldım götürdüm insanlara ateşin tohumunu.
Bu tohum bütün sanatların anahtarı oldu, 110
Bütün yolları açtı insanlara.

Suçum bu işte benim tanrılara karşı,
Bu yüzden zincire vuruldum bu göklerin altında.

Bu da ne? Ne oluyor?
Nedir bu ses? Bu belli belirsiz güzelliği koku da ne? 115

Bir tanrı mı gelen, bir insan mı,
Yarı insan, yarı tanrı yaratıklar mı yoksa?
Çektiklerimi görmeğe mi geliyorlar
Dünyanın bir ucundaki bu kayalığa?
Niçin gelmiş olabilirler?

Ah gelin de zincirlere vurulmuş
Mutsuz bir tanrı görün!
Zeus'un düşmanını görün, 120

İnsanları sevdi diye
Zeus'un sarayındaki bütün tanrıların
Düşman kesildiği tanrıyı görün!
Aman, bak, daha yakın şimdi!
Kuş sesleri mi duyuyorum yanı başımda? 125

Bir kanat hışırtısı sarıyor havayı:
Bu sinsice geliş korku salıyor içime.

(Kanatlı atların çektiği bir araba Prometheus'un zincire bağlı olduğu kayalığa yakın bir yere iner. İçinde Okeanos kızları vardır.)

KORO

Korkma, korkma!

Gelenler dostların.

Çala kanat ulaştım bu kayalığa,

Babamı zorla razı ettim, 130

Ve rüzgârlar kaptı getirdi beni.

Demir balyoz gümbürtüleri

Mağaramın dibine kadar geldi.

Utanıp arlanmayı bir yana bıraktım,

Ve yalınayak

Uçageldim bu kanatlı arabayla. 135

PROMETHEUS

Ah! Ah!

Bereketli Tethys'ün çocukları

Okeanos'un kızları, 140

Uyku bilmez akışıyla

Koca dünyayı dolanıp duran

Okeanos babanın kızları!

Bakın, görün beni perçinleyen zincirleri

Bu uçurumların başına!

Kimsenin kıskanacağı şey değil

Benim burada tuttuğum nöbet.

KORO

Görüyorum, Prometheus,

Yaş dolu gözlerimi 145

Korkular bulandırıyor

Baktıkça bu kayada sana,

İşkence demirleri içinde

Can çekişen bedenine.

Olympos'ta şimdi

Yeni ellere geçti dümen,

Zeus, yeni yasalar adına,

Keyfince hüküm sürüyor : 150

Dev güçleri yok oluyor eski çağların.

PROMETHEUS

Ah keşki yerin altına atsaydı beni
Ölülerin ülkesi Hades'ten de aşağı
Tartaros'un inilmez derinliklerine.

Orada bağlasaydı beni

Çözülmez bağlarla.

Hiçbir tanrı, hiçbir varlık

155

Görmeseydi beni,

Görüp de sevinmeseydi,

Oysa şimdi,

Zavallı bir oyuncağıyım rüzgârların.

Sevine sevine görecek düşmanlarım

Çektiğim işkenceyi.

KORO

Hangi tanrı buna sevinecek kadar

160

Taş yürekli olabilir?

Çektiğine kimin içi yanmaz benimle

Zeus'tan başka?

Bir öfkeye kapılmış o,

Yumuşamaz bir kinle

Uranos soyunu ezmek istiyor,

Doyasıya öç almadıkça durmayacak,

Meğer ki başkası punduna getirip

165

Bu ulaşılmaz tahtı elinden ala.

PROMETHEUS

Ama inanın şu diyeceğime:

Ben bu işkence prangaları içinde

Ne kadar küçük düşürülmüş olursam olayım,

Ölümsüz mutluların başı Zeus

Benden yardım istemeye gelecek,

Öğrenmeye can atacak benden

Nerden doğabilecek olduğunu

170

Tacını tahtını elinden alacak devrimlerin.

İşte o zaman,

Hiçbir şey yumuşatmayacak beni;

Ne baldan tatlı sözlerin büyüü,

Ne en ağır cezaların korkusu
Bildiğim sırrı söyletmeyecek bana. 175
Önce bu çözülmaz dediğı bağları çözmesi,
Sonra ettiğı saygısızlığı ödemesi
Gerekir efendimizin.

KORO

Sözünü sakınmıyorsun,
Başına gelen boyun eğdirmiyor
Tersine baş kaldırtıyor sana. 180
Oysa benim yüreğimi bir korku
Ürpertiverdi birden
Senin geleceğın ürkütüyor beni.
Biter mi ?
Nasıl biter bu çilen senin ?
Huyu sert, yüreğı taştandır 185
Bu Kronosoğlu'nun.

PROMETHEUS

Bilirim amansız olduğunu,
Yasaları keyfince uyguladığını,
Ama o demin söylediklerim
Rahatını kaçırınca, görürsünüz
Nasıl gevşeyecek yüreğı,
Diner o zaman bu azgın öfkesi, 190
Uzlaşmaya, dost olmaya kalkar benimle,
Kurtuluş sabırsızlığı aşar benimkini.

KOROBASI

Açıkla öyleyse her şeyi, şuna karşılık ver:
Zeus hangi suçundan ötürü düşman oldu sana?
Niçin bu korkunç, bu yüz karası duruma soktu
[seni ? 195
Anlat bize bunu, anlatmak acı gelmezse sana.

PROMETHEUS

Anlatmak acı gelmesine acı gelir bana,
Ama susmak da bir başka türlü acı,
Her türlü bir başka belâ benim için.
Günün birinde bir öfkedir sardı tanrıları,
Birbirine girdi bütün ölümsüzler, 200
Kimi der Kronos gitsin, Zeus otursun tahtına,
Kimi Zeus'un hiç başa geçmesini istemez.
Boşuna öğütler verdim o zaman hepsine:
Uranos'la Toprağın oğulları Titanları 205
Boşuna yatıştırmaya uğraşıp durdum,
Gururlarına kapılıp uzlaşmayı küçümsediler,
Gücün hakından güçle geliriz sandılar.
Oysa bana anam, Themis ya da Gaia,
Türlü türlü adları olan anam 210
Kaç kez öngörüşüyle söylemişti bana
Nasıl kazanılır gelecek zamanlar,
Güçle, zorla değil, akılla kazanılır demişti.
Anlattım onlara bunu bütün nedenleriyle.
Dinlemediler beni, yüzüme bakmadılar bile. 215
Bu durumda yapabileceğim en akıllıca şey
Anamı dinleyip Zeus'tan yana olmaktı.
Ben Zeus'u tutunca, o da beni tuttu.
Ve bugün eğer koca Kronos ve birleşikleri
Tartaros'un derin karanlıklarına girmişse, 220
Benim bunu gerçekleştiren akıl yoluyla.
İşte tanrıların kralına benim ettiğim hizmet,
Buna karşı aldığım korkunç ödül de bu.
Anlaşılan dostlardan kuşkulananmak
Başa geçenlere özgü bir hastalık. 225
Ama sizlerin asıl öğrenmek istediği şeydu:
Hangi suçumdan ötürü bu cezayı verdi?
Anlatayım: Zeus, baba tahtına oturur oturmaz
Başladı her tanrıya bir şeref payı vermeye,
Devletin katlarını önem sırasına koymaya. 230
Bu arada zavallı ölümlüleri düşünmek
Aklının ucundan bile geçmedi,
Tersine, soylarını ortadan kaldırmak,

Bambaşka, yeni bir soy yaratmak istiyordu.
Bu tasarıya kimse karşı çıkmadı benden başka,
Bir tek ben göze alabildim bunu
Ve kurtardım insanları, önledim 235
Hades'in karanlıklarında yok olup gitmelerini.
İşte bunun için çekiyorum bugün
Bu çekilmez, bu görmeye dayanılmaz acıları.
İnsanlara acıdım diye bana acımaz oldular.
Çarpıldığım ceza öylesine insafsız ki 240
Görülmesi şanını artırmayacak Zeus'un.

KOROBASI

Yüreği taştan, demirden olmalı, Prometheus,
Bu çektiğin karşısında duygusuz kalanın.
Ben bu gördüğümü görmüş olmak istemezdim.
Görünce de yüreğim parça parça oldu. 245

PROMETHEUS

Evet, dost gözleri dayanamaz buna.

KOROBASI

Daha büyük başka suçların olsa gerek.

PROMETHEUS

Evet, ölüm kaygısından da kurtardım ölümlüleri.

KOROBASI

Nasıl bir devâ buldun bu derde karşı?

PROMETHEUS

Kör umutlar saldım içlerine. 250

KOROBASI

Yaman bir destek vermişin insanlara!

PROMETHEUS

Dahası var: ateşi armağan ettim onlara.

KOROBASI

Nç, kızıl ateş ölümlüler eline geçti mi?

PROMETHEUS

Evet, bütün sanatları da öğrenecekler ondan.

KORABAŞI

Demek bu suçlarından ötürü Zeus...

255

PROMETHEUS

Bu amansız işkenceyi reva gördü bana.

KORABAŞI

Sonu ne zaman gelecek bu işkencenin?

PROMETHEUS

Zeus'un keyfi ne zaman isterse, o zaman.

KORABAŞI

Zeus'un keyfi ister mi? Nasıl ister bunu?

Nasıl bir yanılgıya düştüğünü görmüyor musun? 260

Nerde yanıldı, yüreğim varmıyor bunu söylemeye,

Söylersem sana da acı gelir. Birakalım bunu.

Bu işkenceden nasıl kurtulabilirsin, onu düşün.

PROMETHEUS

Başı dertte olmayana kolay gelir

Dertliye akıl öğretmek, yanıldın demek.

Ama ben biliyordum başıma gelecek olanı.

265

Bile bile, isteye isteye suç işledim.

Buna karşı söyleyecek bir sözüm yok.

İnsanlar uğruna belâya soktum başımı.

Ama düşünemezdim böylesi işkenceler içinde

Çürüyüp gideceğimi kayalar başında,

Bu ıssız, bu sarp yerde tek başıma.

270

Ama bu halime vahlanmayı bırak, in yere de,

Daha neler gelecek başıma onu öğren.

Bil her şeyi başından sonuna kadar.

Gel, yalvarırım gel, acılarımı paylaş benimle.

Belâ rüzgârı kimseleri ayırd etmez,

275

Dört bir yana eserken, bir seni vurur bir beni.

KOROBASI

Çağırdığın bizler, Prometheus,
Kendiliğimizden geldik sana.
Hafif ayaklarımla iniyorum işte
Tez kanatlı arabamdan,
Kuşların tertemiz yolu havadan
Bu sarp topraklar üstüne.
Senin bütün dertlerini
Bilmek isterim başından sonuna.

280

*(Okeanos kızları yere ayak basarken,
Okeanos yarı arslan, yarı kartal bir
kuşun çektiği arabayla gelir.)*

OKEANOS

Sana ulaşmak için, Prometheus,
Uzun bir yolculuk ettim.
Yularsız, dizginsiz, isteğime uyan
Bu kuş getirdi beni çevik kanatlarıyla.
Dertlerinle dertlendim, bilesin.
Kan bağları duygusuz bırakamazdı beni,
Ama onlar olmasa da,
Sana duyduğum saygıyı kimselere duymam.
Göreceksin, candan söylüyorum bunu,
Boş övgülerle yaranmak istemiyorum sana.
Haydi, söyle nasıl yardım edebilirim.
Okeanos'tan daha güvenilir bir dostun olduğunu
Söyleyemezsin hiçbir zaman.

285

290

295

PROMETHEUS

Ya, nasıl olur? Sen de mi geldin
Çektiğim acıları görmeye?
Nasıl göze aldın durmaz akar Okeanos'u,
Doğanın sana oyduğu mağaraları bırakıp,
Bu demir doğuran topraklara gelmeye?
Yoksa başıma geleni yerinde görüp,
Dertlerimi, öfkemi paylaşmaya mı geldin?

300

Bak gör halimi, gör Zeus'un dostunu,
Zeus'un tahta çıkmasına önyak olanı;
Bak bugün neler çektiriyor ona Zeus. 305

OKEANOS

Görüyorum, Prometheus, ve bu durumunda sana
En yararlı öğütü vermek istiyorum
Sen akıldan yana ne kadar zengin olsan da:
Kendini bil ve yeni olaylara uyarak
Yeni davranışlar bulmaya çalış.
Çünkü bugün tanrılar arasında 310
Yeni bir tanrı başa geçmiş bulunuyor.
Böyle acı, böyle ısırgan sözler edersen,
Duyabilir, ne kadar uzak ve yüksekte, de olsa,
O zaman sana bu acıları çektiren öfkesi
Yeni öfkesi yanında çocuk oyuncağı kalır.
Bırak, bahtsız tanrı, bırak kızmayı da, 315
Bu çektiğinden kurtulmanın yolunu ara.
Bunlar sana beylik sözler gibi gelebilir.
Ama şurası da su götürmez ki, Prometheus,
Aşırı bir dilden geldi başına gelenler.
Yine de uslanmış değilsin, diretiyorsun, 320
Dertlerine dert katmaktan korkmuyorsun.
Benden öğüt dinlersen, dikine gitme,
Belâya karşı yürüme, düşün ki
Çok sert bir tanrı var başımızda,
Keyfinden başka yasa dinlediği de yok.
Ben gidip seni kurtarmaya çalışacağım. 325
Bu arada sen rahat dur, taşkın sözler etme.
Sen ki o kadar üstün akıllısın,
Dizginsiz dil belâ getirir, bilirsin.

PROMETHEUS

Ne mutlu sana, her şeyde payın varken, 330
Benim kadar ileri gitmişken sen de,
Cezasız belâsız kurtuldun bu işten.
İyisi mi, bırak, sen karışma artık.
Kaldı ki ne yapsan yumuşatamazsın onu,
Gidip başını derde sokma sen de.

OKEANOS

Kendinden çok başkalarına yarıyor senin aklın: 335
Sözlerinden değil, olanlardan çıkarıyorum bunu.
Gideceğim, durdurmaya çalışma beni.
Güvenliyim, güvenliyim, Zeus'u yumuşatıp
Kurtaracağım seni bu belâdan.

PROMETHEUS

Eksik olma, bu davranışını unutmam, 340
Dostluğunda cömertsin bana karşı,
Ama uğraşma, boşuna uğraşmış olursun,
Gerçekten uğraşmak niyetindeysen.
Rahatına bak, bu işin dışında kal.
Herkesin başını derde sokmak istemem
Kendim belâya uğradım diye. 345
Hayır, kardeşim Atlas'ın acısı yeter bana:
Batı karanlığında sırtında taşıyor
Gökle yeri ayıran koca direği.
Kolları nasıl dayanır bu ağır yüke?
Toprağın oğluna da içim yanmıştı:
Nasıl yere serildi, gördüm 350
Bir zamanlar Kilikya mağaralarında oturan
Coşkun Typhon, o yüz başlı ejderha.
Ayaklanmıştı bütün tanrılara karşı,
Korkunç çeneleri ölüm üfleyerek dört yana 355
Kızıl şimşekler saçıyordu gözleri,
Açıkça meydan okuyordu Zeus'un gücüne.
Ama iniverdi üstüne Zeus'un amansız oku:
Ateşten soluğuyla havayı yaran yıldırım
Şahlanan mağrur başı çaldı yere. 360
Yüreğinden vuruldu ve bütün gücü
Gök gürültüsü içinde kül oldu gitti.
Şimdi serilmiş yatıyor gövdesi
Etna'nın kökleri arasına sıkışmış 365
Bir dar boğazın yanı başında.
Yukarda, dağın tepesinde Hephaistos
Dövüp duruyor kızıl demirlerini.
Bir gün ateş selleri fışkıracak ordan,

Azgın dişleriyle gidip kemirecekler
Sicilya ovalarının bereketli tarlalarını.
Zeus'un yıldırımıyla kömüre dönmüş Typhon
Dinmek bilmez bir ateş kasırgası içinde
Kızıl oklarla salacak kaynayan öfkesini. 370
Ama sen toy değilsin, benden öğüt dinlemen gerekmez,
Koru kendini, bilirsin nasıl koruyacağını.
Bana gelince, ben bu çileme katlanacağım 375
Zeus'un öfkesi gevşeyinceye kadar.

OKEANOS

Anlamıyor musun, Prometheus,
Öfke hastalığına iyi gelen sözler vardır.

PROMETHEUS

Yüreğin ne zaman yumuşayacağını bilmek şartıyla.
Kaynayan bir öfkenin üstüne zorla gidilmez. 380

OKEANOS

Ama ben gitmeyi göze alırsam,
Ne cezası olabilir bunun, söyle bana.

PROMETHEUS

Boşuna uğraşmış, delilik etmiş sayılırsın.

OKEANOS

Bana deli desinler razıyım:
İyilik uğruna deli sayılmak güzel şey! 385

PROMETHEUS

Bu suç benim suçum olacak yalnız.

OKEANOS

Böyle konuşmakla kovmuş oluyorsun beni.

PROMETHEUS

Bana acıyıp düşman kazanmanı istemem.

OKEANOS

Kim düşman olacak, yeni tahta çıkan kralımız mı?

PROMETHEUS

Evet ta kendisi, onu kızdırmaktan sakın. 390

OKEANOS

Senin başına gelen bir ders, Prometheus.

PROMETHEUS

Haydi git artık, bu tutumunla da kal.

OKEANOS

Sen git demeden gidiyordum zaten:
Dört ayaklı kuşumun kanatları
Özlüyor göklerin dümdüz mavisini,
Can atıyor ağıla girip dinlenmeye.

395

(Okeanos'un arabası uzaklaşır. Bir sessizlik, sonra Okeanos kızları kayalık-taki bir sette toplanırlar. Koro başlar.)

KORO

Kaderine ağlıyorum, Prometheus,
Yürekler acısı kaderine.

Boşanan gözyaşlarım

Akıyor ılık ılık

400

Körpe yanaklarımdan.

Olacak şey mi bu?

Her dileğini bir yasa bilip

Eski zaman tanrılarını

Dize getirmek istiyor Zeus.

405

Acı çığlıklar yükseliyor

Dünyanın dört bir yanından,

Prometheus'la kardeşlerinin

Şanlı geçmişlerini anıp

Ağlıyor bütün insanlar,

410

Buradakiler de, kutsal Asyadakiler de,

İnim inim acılarını

Paylaşıyor ölümlüler.

Ağlıyor Kolkhis kızları da,

O yiğit Amazonlar,

415

Durgun Hazer'in çevresinde,
Dünyanın sınırlarında
Yığın yığın yaşayan İskitler de.

Arabistanın seçkin yiğitleri, 420
Kafkaslarda, sarp kayalıklarda
Ulaşılmaz kalelerde oturanlar,
Keskin kargıları pırıl pırıl,
Yaman savaş erleri!

Boğuk boğuk iniltilerle 430
Dalgalar düşüyor dalgalar üstüne.
Uğultular geliyor denizlerden,
Yankılanıyor yerin ta dibinde
Hades'in karanlıkları,
Ve kutsal suları ırmakların
Çağlayıp akıyor dertli dertli. 435

(Uzun bir sessizlik)

PROMETHEUS

Kibirimden, gururumdan susuyorum sanmayın:
Kendimi bu hallere düşmüş gördükçe,
Bir düşünce kemirip duruyor içimi:
Ben değil miyim bu yeni tanrılara
Bütün üstünlüklerini kazandıran? 440
Ama bu konuda susuyorum,
Neler söyleyeceğimi biliyorsunuz.
Buna karşılık, dinleyin ne kadar düşküncü ölümlüler,
Ve ben bu ağızsız dilsiz, çocuksu varlıklara
Nasıl verdim aklı, düşünceyi.
Anlatayım bunu, insanları küçültmek için değil, 445
Onlara ne büyük iyilikler ettiğimi göstermek için.
Önceleri insanlar görmeden bakıyor,
Dinlediklerini anlamıyorlardı,
Uzun ömürleri boyunca düş görüntüleri gibi
Düzensiz, gelişigüzel yaşıyorlardı. 450
Bilmiyorlardı duvar örmesini,

İçine güneş giren evler yapmasını,
Ağacı kullanmasını bilmiyorlardı.
Yerin altında, karanlık mağaralarda
Karınca sürüleri gibi yaşıyorlardı.
Ne kışın geleceği belliydi onlar için,
Ne çiçekli baharın, ne bereketli yazın. 455
Bilinç yoktu hiçbir yaptıklarında
Ben gösterinceye kadar onlara yıldızların
Doğuş batışlarını kestirmenin yolunu.
Sonra sayı bilgisini verdim onlara,
Bu kaynak bilgiyi onlar için ben bulup çıkardım.
Sonra harf dizilerine geldi sıra, 460
O diziler ki belleğidir her şeyin,
Anasıdır bilimlerin ve sanatların.
Hayvanlara da ilk boyunduruk vuran ben oldum
Ölümlüleri kurtarmak için kaba işlerden;
Atlari dizginleyip arabalara koştum, 465
Zenginlerin şanını artıran arabalara.
Denizler aşan gemilerin bez kanatlarını
Bulan da benim, başkası değil.
Evet, ölümlüler için neler bulmuşken, 470
Bugün, zavallı ben, bulamıyorum yolunu
Kendi başımı dertten kurtarmanın.

KOROBASI

Olmıyacak dertler açtı başına
Aklın, yolunu şaşırttı sana:
Şimdi hasta düşmüş bir hekim gibi
Kendi derdine devâ bulamıyorsun. 475

PROMETHEUS

Dahası var, dinledikçe şaşıracaksın:
Ne bilimler, ne sanatlar daha çıkardım!
En önemlilerinden biri de şu:
İnsanlar hasta düştükleri zaman
Ölup gidiyorlardı devâsızlık yüzünden;
Ne yiyecekleri şeyi biliyorlardı
Ne içecekleri, ne de sürünecekleri şeyi. 480
Ben öğrettim onlara otları biribirine karıştırıp

Bütün hastalıklara karşı ilaçlar,
Cana can katan merhemler yapmasını.
Kâhinlik sanatının binbir yolunu buldum.

Ben oldum ilkin düşler arasında 485
Hangilerinin yarın gerçek olacağını bilen.
Ben oldum insanlara ilk öğretene
Duyulan seslerde, yol raslantılarında
Olacakların belirtisini görmeyi.
Belirttim açıkça yırtıcı kuş uçuşlarının
Ne zaman uğurlu, ne zaman uğursuz olacaklarını. 490
Hepsinin huylarını, dostluklarını, düşmanlıklarını,
Hangilerinin bir arada uçtuklarını.
Ve hayvan barsaklarının nasıl,
Hangi kayganlıkları, hangi renkleriyle
Safra kesesinin ve karaciğer bölümlerinin 495
Hangi biçimleri ve görünüşleriyle
Tanrıların hoşuna gideceğini.
Hayvanların kollarını, bacaklarını, sırtlarını
Yağlara sardırıp yaktırdım.
Ölümlüleri erdirmek için
Kâhinlik sanatının karanlık sırlarına.
Açıkladım insanlara alevlerin
Dumanlara bürülü kalmış anlamlarını.
Kim yaptı bütün bunları? Ben yaptım. 500
Ya toprağın insanlardan sakladığı hazineler?
Tunç, demir, gümüş, altın ve bütün madenler,
Kim buldum diyebilir bunları benden önce?
Hiç kimse, yalan söyler kim buldum derse.
Uzun sözün kısası şunu bilmiş ol: 505
Bütün sanatları Prometheus verdi insanlara.

KOROBASI

İnsanları korumakla ölçüyü kaçırıp
Kendi başına gelenleri küçümseme.
Ben umutluyum, bir gün kurtulup bu zincirlerden
Zeus kadar güçlü olacaksın yeniden. 510

PROMETHEUS

Hayır, her işi bitiren Kader
O günleri bana göstermekten uzak henüz:

Sonsuz acılar, kahırlar bekliyor beni.
Bu zincirlerden kurtulacağım günden önce,
Olacağın karşısında ne hüner göstersem boş.

KOROBASI

Olacağı yöneten kim?

515

PROMETHEUS

Üç Moira'lar ve unutmak bilmez Erinys'ler.

KOROBASI

Zeus onlar kadar güçlü değil mi?

PROMETHEUS

O da olacağın elinden kurtulamaz.

KOROBASI

Zeus'un kaderi hep başımızda olmak değil mi?

PROMETHEUS

Orasını kurcalama, bilmen doğru olmaz.

520

KOROBASI

Demek yüce bir sır bu, saklıyorsun benden.

PROMETHEUS

Başka konulara geç, sırası değil henüz
Bu sırrı açıklamanın, çok gizli kalmalı.
Ancak bu sırrı saklayarak kurtulabilirim
Bu zincirlerden, bu yüz karası işkenceden.

525

KORO

Aman, Zeus karşı durmasın,
Karşı durmasın dileğime
Dünyaları yöneten Zeus!
Kutsal şölenler kurayım hemen,
Kurbanlar keseyim tanrılara
Okeanos babamızın

530

Durmaz akar suları başında.
Kötü söz çıkmasın dilimden,
Hiç sarsılmasın bu inancım,
Hep kalsın içimde.

535

Ne tatlı şeydir uzun uzun yaşamak
Cana can katan umutlar içinde,
Sevinçten pırıl pırıl bir yürekle.

Ama bir ürperme veriyor içime
Seni bu sonsuz acılar içinde görmek.
İnsanları korumada çok ileri gittin,
Zeus'tan korkmadın, dik başlılık ettin,

540

[Prometheus.

Bak dost, iyilik ettin de ne iyilik gördün,
Ölümlülerin ne yardımı oldu sana?

545

Görmüyor musun ki kör insan soyu
Düşlere benzer güçsüzlüğü içinde
Eli kolu bağlı yaşıyor.

Hiçbir ölümlü kuramaz
Zeus'un kurduğu düzeni.

550

Bu çektiklerin gösteriyor, Prometheus,
Söylediğimin doğruluğunu.

Bu koro çok başka türlü bir koroyu
Getiriyor şimdi aklıma.

555

Neydi o düğün ezgilerim

Sen yıkanıp gerdeğe girerken:

Kız kardeşim Hesione'yi zengin çeyizlerle

560

Razı etmiştin eşin olmaya.

(İo girer. Alnında iki inek boynuzu vardır.)

İo

Burası neresi? Kim bunlar?

Kim çakmışlar kayaya böyle

Acı rüzgârlara karşı?

Hangi suçunu ödüyorsun

- Can çekişerek buralarda ?
Söyle, dünyanın neresine sürükledi 565
Kara bahtım beni, zavallı beni ?
Ah! Aman!
O kene yakıyor canımı gene,
Toprağın oğlu Argos hortladı gene.
Aman, uzaklaştır onu, Toprak!
Korkuyorum, gördükçe karşımda
O bin gözlü çobanı.
Bak geliyor işte bana doğru
Sinsi bakışlarıyla. 570
Ölüsü bile durmuyor toprakta,
Çıkıp geliyor cehennemin dibinden
Kovalamak için ben zavallıyı,
Aç susuz süründürmek için beni
Denizleri saran kumsallarda.
Uyku veren ezgiler yükseliyor 575
Balmumuyla sarılı kamışlardan.
Eyvahlar olsun, eyvahlar olsun!
Hangi uzak gurbetlerde
Dolaştırıyor kaderim beni!
Ah Kronosoğlu, ne suçumu gördün de,
Ah, ah, ne suçumu gördün de,
Bu hallere soktun beni ?
Çılgınlar gibi koşturuyorsun beni
Amansız bir keneyi takıp peşime. 580
Yak beni yıldırımlarınla,
Yerin dibine sok beni,
Deniz ejderhalarına yedir beni,
Ama esirgeme benden, yüce tanrı,
Senden yalvara yakara dilediğimi.
Bittim tükendim dolaşıp durmaktan. 585
Nerde, nasıl bitecek bu sürünmelerim ?
Duymuyor musun sesini, duymuyor musun
İnek boynuzları taktığın kızın ?

PROMETHEUS

Nasıl duyulmaz sesi, nasıl duyulmaz
Azgın kenenin önünde kaçan kızın,

Zeus'un yüregini tutuşturan İnakhos kızının?
Hera'nın kini düşmüş ardına bugün, 590
Öldüresiye kovalıyor seni dünyada.

İO

Nerden öğrendin bu adı?
Babamın adını nerden öğrendin?
Söyle ben bahtsız kimsin sen,
Bu zavallı halinle nasıl bilirsin
Benim başıma gelenlerin doğrusunu? 595
Evet, tanrıların belâsı beni yakan,
İğneler batırıp etime
Beni deliler gibi dolaştıran.
Koşup duruyorum azgın sıçrayışlarla
Açlıktan kudurmanın utancı içinde. 600
Hera'nın kini bırakmıyor peşimi.
Ah, bahtsızlar arasında hangi bahtsız
Katlanmıştı bu benim katlandıklarına?
Haydi açıkça söyle bana
Daha ne çileler bekliyor beni? 605
Bu belânın bir çaresi, bir devâsı var mı,
Var mı, söyle bana biliyorsan,
Söyle, bir yol göster bu yitik kıza.

PROMETHEUS

Öğrenmek istediğini söyleyeceğim
Apaçık, dolambaçsız, dosdoğru, 610
Dostlarla öyle konuşmak gerekir,
Prometheus'tur karşında gördüğün,
Ölümlülere ateşi veren Prometheus.

İO

Ey insanların güçlü yardımcısı,
Mutsuz Prometheus, nedir bu başına gelen?

PROMETHEUS

Az önce anlattım bitirdim 615
Başıma gelenlerin acı öyküsünü.

İO

Dileğimi yerine getirmiyeceksin demek.

PROMETHEUS

Nedir dileğin? Her şeyi öğrenebilirsin benden.

İO

Söyle, kim bu kayaya bağladı seni?

PROMETHEUS

Zeus'un buyruğu ve Hephaistos'un kolu.

İO

Hangi suçlarının cezası bu çektiğin?

620

PROMETHEUS

Söylediklerim bunu anlamana yeter.

İO

Anladım peki, söyle bana öyleyse,
Ne kadar süreceksin benim sürülmelerim?
Ne zaman bitecek ben bahtsızın çilesi?

PROMETHEUS

Bunu bilmektense bilmemen daha iyi.

İO

Ergeç başıma gelecekleri
Boşuna saklama benden.

625

PROMETHEUS

Ben hiç de cimri değilim
Bildiklerimi söylemekte.

İO

Öyleyse ne diye kaçıyorsun
Bana her şeyi söylemekten?

PROMETHEUS

Kötü bir niyetle kaçmıyorum,
Yüreğini sarsmaktan korkuyorum.

İÖ

Benim istemediğim kadar
Yumuşak davranma bana.

PROMETHEUS

Madem öyle istiyorsun, 630
Söylerim ben de: dinle.

KOROBASI

Hayır, şimdi değil, benim isteğime de yer ver:
Önce İö'ya soralım, anlatsın derdini,
Dinleyelim bugünedek başına gelenleri,
Gelecekleri sonra öğrenir senden.

PROMETHEUS

Haydi, İö, bunların dediklerini yap, 635
Çünkü babanın kızkardeşleridir onlar.
Ağlamak, dertlerini sayıp dökmek
Dinleyenlerin gözyaşları pahasına da olsa,
Ona verilecek zamana değer.

İÖ

İstiyorsunuz madem, hayır diyemem: 640
Açıkça anlatayım her şeyi size,
Ama doğrusu, anlatmaya utanıyorum da
Tanrısal bir kasırganın nasıl
Allak bullak edip ben zavallıyı,
Varlığıma yeni bir biçim verdiğini!
Geceler gecesi yapayalnızken odamda 645
Şöyle sözler duyuyordum düşlerimde:
«Ey mutlu genç kız, niçin yalnızsın
Erkeklerin en yücesi özlerken seni?
Zeus yanıp tutuşuyor senin için,
Aphrodite'nin gerdeğine girmek istiyor seninle. 650
Zeus'un isteğine karşı koma sakın,
Kalk git Lerna'nın yeşil çayırlarına,
Babanın koyun, sığır otlaklarına,
Git ki Zeus görsün orda seni,

Doysun seni görmeye Zeus'un gözü.»
 Ah! Hep böylesi düşler gördüm geceleri, 655
 Ve bir gün canımı dişime alıp
 Söyledim babama ne düşler gördüğümü.
 O zaman babam Pytho'ya, Dodona'ya
 Adam üstüne adam yolladı öğrenmek için
 Tanrılar ne istiyor, ne istemiyor diye. 660
 Ama gönderdiği adamlar dönünce
 Karışık, karmakarışık sözler ediyorlardı.
 Sonunda günün birinde
 Anlaşılır bir söz geldi İnakhos'a,
 Bu söz açıkça diyordu ki babama:
 At kızını evinden, yurdundan dışarı, 665
 Gitsin, tanrılara bir kurbanlık gibi,
 Dolaşıp dursun dünyanın dört bir yanına,
 Yoksa Zeus yıldırımlarıyla
 Çarpıp yok edecek senin soyunu.
 Apollon'dan gelen bu sözleri duyunca babamı,
 Kovdu beni, attı evinden dışarı. 670
 Kendi için de, benim için de kötü bir şeydi bu,
 Ama ne yapsın, Zeus'tu onu zorlayan.
 Bir anda değişiverdi içim dışım,
 Birden şu boynuzlar çıktı başımdan,
 Keskin dişli bir kene de ısırınca beni,
 Çılgınca bir atılışla fırladım gittim 675
 Kerkhne'nin, Lerna'nın tatlı sularına doğru.
 Argos adında birini taktılar peşime.
 Bu, Toprağın oğlu asık suratlı çoban
 Adım adım izliyordu beni,
 Sayısız gözlerini dikerek üstüme.
 Beklenmedik bir anda can verdi bu çoban, 680
 Bense hep o belâlı iğnenin zoruyla
 Bu topraktan o toprağa koştum durdum.
 Öğrendin işte başıma gelenleri,
 Daha ne çilem varsa dolduracak
 Acı bana da söyle açıkça,
 Beni yalanlarla avutmaya kalkmadan. 685
 En büyük kötülük aldanmadır bence.

KORO

Aman aman, yeter, sus, yeter,
Bu belâ düşmanlar başına!
Bu duyduklarına inanmıyor,
İnanmak istemiyor kulaklarım.
Acı, belâlı, korkunç bir kader bu!
Görülmesi de, duyulması da yürekler acısı! 690
İki iğneli bir kene gibi yakıyor içimi.
Ah Kader, Kader!
Nedir bu çektikleri İo'nun! 695

PROMETHEUS

Dur hele, acele etme o kadar
Vahlanıp korkulara kapılmakta.
Dur bakalım neye varıyor
Bütün bu belâların sonu.

KOROBASI

Söyle bitsin, öğrensın her şeyi,
Hastaya hoş gelir açıkça bilmek
Başına neler, neler daha geleceğini.

PROMETHEUS

Dilediğiniz yerine geldi, çektiklerini 700
Kendisi söylesin dediniz, söyledi.
Şimdi sonrasını dinleyin benden:
Bakalım Hera yüzünden bu genç kız
Daha neler, neler daha çekecek.
Ey sen, İnakhos'un dünyaya getirdiği kız, 705
İyi dinle sana söyleyeceklerimi
Bilmek istiyorsan nereye varacak yolun.
Şimdi sen burdan yola çıkınca,
Gün doğusuna doğru git önce,
Çift sürülmemiş ovalardan geç,
Göçebe İskitlerin ülkesine kadar git,
Onlar ki karnış evlerde otururlar
Güzelim tekerlekler üstünde. 710
Ve uzak hedefleri vuran

Yaylar taşırlar omuzlarında.
 Sakın yaklaşayım deme onlara,
 Denizden yana yürü bu ülkenin çevresinde.
 Sol yanında Khalyb'ler olacak,
 Demiri işleyen Khalyb'ler.
 Aman onlardan sakın kendini 715
 Yırtıcı yaratıklardır onlar,
 Yabancılar yaşamaz yanlarına.
 Böylece Hybristes ırmağına varacaksın,
 Adı üstünde: taşkın bir ırmaktır o.
 Geçeyim deme, kolay geçilmez.
 Yürü Kafkas dağına doğru,
 O bütün dağların en yükseğine, 720
 Onun yamaçlarından alır kaynağını
 Hybristes'in azgın suları.
 Yıldızlara yakın tepeleri aş,
 Ve güneye doğru inen yolu tut.
 Orada Amazonlar ordusunu göreceksin,
 Thermodon üstünde Themiskyra'yı kuracaklar, 725
 O kıyılarda ki Salmydessos denize doğru
 Uzatır kayalarını bir çene gibi,
 Yutmak için gemileri, denizcileri.
 Amazonlar yol gösterir sana seve seve.
 Kimmer'lerin berzahına varacaksın böylece, 730
 Bir büyük gölün daracık kıyılarında.
 Oradan ayrılırken hiç korkusuz
 Malotis boğazını geç, git yoluna.
 Ordan geçişini insanlar anacak:
 Boğaz Bosporos adını alacak senden ötürü.
 Ordan sonra Avrupayı bırakıp
 Asya topraklarına ayak basacaksın. 735
 Görüyor musunuz ne sert davranıyor
 Tanrılar tanrısı her yerde her zaman?
 Yatağını özlediği bu ölümlü kızı
 Sürüm sürüm süründürüyor koca tanrı.
 Zalim bir erkeğe düştün, zavallı kız,
 Çünkü benim bütün bu söylediklerim 740
 Çekeceklerinin başlangıcı bile değil.

İO

Ah belâlı başım, bahtsız başım!

PROMETHEUS

Ağlamaya sızlamaya başladın gene,
Daha kötüsünü öğrenince ne yapacaksın?

KOROBASI

Daha ne kaldı söyleyeceğin?

745

PROMETHEUS

Bir deniz, dalgalı bir belâ denizi!

İO

Ne diye yaşıyorum, öyleyse,
Niçin atmıyorum kendimi bu kayadan?
Bir düşer kurtulurum bütün dertlerden.
Her gün korkakça acı çekmektense
Bir anda ölüp gitmek daha iyi.

750

PROMETHEUS

Benim acılarıma hiç katlanamazdın demek!
Kader ölmeme de izin vermiyor benim,
Yalnız ölüm kurtarabilirdi beni,
Oysa benim işkencelerimin sonu yok
Zeus tahtından düşmedikçe.

755

İO

Zeus tahtından düşebilir mi birgün?

PROMETHEUS

Çok mu sevinirdin böyle bir şey olsa?

İO

Elbette, onun yüzünden değil mi bu çektiklerim?

PROMETHEUS

Peki öğren öyleyse, bu olacak bir gün.

760

İO

Kim alabilir onun gücünü elinden?

PROMETHEUS

Kendi kendisi ve olmayacak istekleri.

İO

Nasıl? Anlat bana bir sakınca yoksa.

PROMETHEUS

Evlenip pişman olacak evlendiğine.

İO

Ölümlü mü ölümsüz mü alacağı kadın?

765

Onu da söyle söylenebilirse.

PROMETHEUS

Ne diye sorarsın? Söylenemez bu.

İO

Karısı mı tahtından atacak onu?

PROMETHEUS

Babasından güçlü bir oğul doğurarak.

İO

Kaderi değiştirmenin yolunu bulamaz mı?

PROMETHEUS

Bulamaz, Prometheus zincirli kaldıkça.

770

İO

Zeus istemedikçe, kim çözebilir

Senin zincirlerini?

PROMETHEUS

Senden doğacak olan biri.

İO

Ne? Benim bir oğlum mu kurtaracak seni?

PROMETHEUS

On kuşak sonra üçüncüsü.

İO

Anlaşılır gibi değil bu söylediğin.

775

PROMETHEUS

Fazla kurcalama başına gelecekleri.

İO

Bana bir müjde verip elimden alma.

PROMETHEUS

İki şeyden birini bildireceğim sana.

İO

Hangi iki şey? Koy önüme de seçeyim.

PROMETHEUS

Peki, koyuyorum işte önüne, seç: 780
Daha neler çekeceğini mi söylüyeyim,
Yoksa beni kimin kurtaracağını mı?

KOROBASI

Bu iki bağıştan biri onun olsun,
Ötekini de benden esirgeme.
Çok görme bize bu dilekleri:
İo'ya çilesinin sonunu anlat.
Benim dileğim de senin kurtarıcını bilmek. 785

PROMETHEUS

Böyle candan istiyorsunuz madem,
Hiçbir şeyi saklamıyacağım sizden.
Peki, önce sana söylüyeyim, İo,
Daha ne belâlı yollar aşacağını.
Bunları iyice yaz kafanın duvarına:
Dünyanın sınırındaki ırmağı geçince, 790
Güneşin ilk ışık adımlarına doğru...
Aşınca uğultularını denizin,
Gorgon'lar ülkesi Kisthene'ye geleceksin,
Phorkys'in kızları oturur orada,
Kuğu gövdeli üç kutsal bakire,
Onlar ki gözleri bir tektir, dişleri bir tek, 795
Onlar ki ne güneş görmüştür yüzlerini,
Ne de doğan ayları gecelerin.
Üç kızkardeş vardır onların yanında

Ejderha kanatlı Gorgon'lar,
O, insanları korkudan korkuya salan,
Görenlerin soluğunu kesen Gorgon'lar. 800
Bunu şimdiden öğrenmiş ol benden.
Ama bir başka tehlike var, onu da bil:
Zeus'un köpeklerinden koru kendini,
O havlamaz, uzun gagalı, kanatlı köpeklerden.
Atlı Arimaspos ordularından da sakın: 805
Bu tek gözlü devler, sularında altın akan
Pluton ırmağının kıyılarında otururlar.
Hiç yaklaşayım deme bunlara.
Uzak bir ülkeye varacaksın sonunda,
Kara derili insanlar oturur orada,
Güneşin sularına yakın, Aithiops kıyısında,
Bu kıyıdan çağlayana kadar gıt, 810
Orada Byblos dağlarının başından
Kutsal sağlık suları akar Nil'in.
Bu sular üç kenarlı bir toprağa getirecek seni,
Kaderin seçtiği yer orasıdır işte
Sen, İo, ve çocuklarının yurt kurması için. 815
Anlaşılmadık bir yanı varsa söylediklerimin,
Sor, bir daha söyleyeyim, iyice öğren:
Bol bol vaktim var burda benim nasıl olsa.

KOROBASI

Söylenmedik ya da unutulmuş ne varsa
Söyle hepsini bu belâlı yolculuk üstüne. 820
Bitirdiysen, bizim dileğimizi yerine getir.
Unutmadın, değil mi, bizim dileğimizi?

PROMETHEUS

Her şeyi öğrendi yolculuğu üstüne.
Boş sözler etmediğimi bilmesi için
Buraya gelmeden neler çektiğini de söyleyeyim; 825
Böylece inanır sözlerimin doğruluğuna.
Olan biten her şeyleri bir yana bırakıp
Son dolaştığım yerlere geliyorum:
Molossa ovasına, Dodona yamacma geldin, 830
Thesprot Zeus'unun kehanet yurdudur orası,

Konuşan meşeleri aklı durdurur.	
Seninle de konuştuılar açıkca:	
Zeus'un şanlı karısı olacağını söylediler.	
Bütün bunları unutmadın elbet,	835
Kene ısırınca nasıl atıldın kıyı yolundan	
Rhea'nın uçsuz bucaksız körfezine doğru!	
Ordan kasırgalar gibi döndün geri;	
Ama bil ki o gittiğin körfeze	
İo Körfezi denecek gelecek çağlarda,	840
Böylece geçişini anacak bütün ölümlüler.	
İşte bununla anlatmış oluyorum sana	
Görünenden ötesini gören bir gözüm olduğunu.	
Geri kalanları sizler de duyun öğrenin onunla.	
Demin anlattıklarım döndüyorum şimdi:	845
O ülkede, karanın bittiği yerde,	
Nil'in tam ağzında, bir set üstünde	
Kanobos adında bir şehir vardır.	
Zeus orada akıl sağlığım geri verecek	
Barışçı elinin bir dokunuşuyla.	
Doğuracağın çocuğun adı kara Epaphos olacak	
Zeus'un bir dokunuşuyla doğacağı için.	850
İşte o toplayacak ürünlerini	
Taşkın Nil'in suladığı toprakların.	
Ondan sonraki beşinci kuşaktan elli kız	
Argos'a istemeye istemeye dönecekler	
Yakınlarıyla evlenmekten kurtulmak için.	855
Arzudan gözleri kararmış amca oğulları	
Güvercinlere saldıran çaylaklar gibi,	
Yasak gerdeklerin avcıları gibi,	
Koşup gelecekler onların ardından.	
Ama tanrı hoş görmeyecek birleşmelerini.	
Pelasgos topraklarında kalacak ölüleri.	860
Karanlıkta pusu kuran kadın yüzlü Cinayet	
Hakkından gelecek hepsinin bir gece:	
Her gelin öldürecek güveyisini,	
Kızıl kanlara boyanacak hançerleri,	
Böylesi gelin güveylik düşman başına!	
Bir tek gelin yalnız, ana olmak hevesiyle	865
Gevşeyip öldürmeyecek güveyisini,	

İkisi de kötü yollardan birini seçecek,
 Kaatil olacağına kahpe olurum, diyecek.
 Ve işte ondan doğacak Argos'ta bir kral soyu.
 Çok uzun sürer bütün bunları anlatması, 870
 Şunu bil ki yalnız, bu soydan gelecek
 Beni kurtaracak olan şanlı yiğit.
 Bu geleceği anam açıkladı bana,
 Eski Titanların kızkardeşi Themis.
 Ama nasıl gerçekleşecek bütün bunlar 875
 Uzun sürer anlatması, işine de yaramaz.

İO

Ay ay ay, aman aman!
 Titremeler girdi içime birden!
 Allak bullak oluyor kafam,
 Kızgın demir gibi yakıyor beni kene. 880
 Ürkek yüreğim tepiniyor içimde,
 Gözlerim fırlayacak sanki yuvalarından.
 Bir azgınlık çileden çıkarıyor beni,
 Dilim benim dilim olmaktan çıkıyor,
 Karanlık düşünceler çarpışıyor kafamda, 885
 Yükselen dalgalarıyla bir çılgınlık...

(İo çılgınca kaçıp gider)

KORO

Ah! Bilge, gerçek bir bilgeymiş
 Şunu ilk düşünüp dile getiren:
 Dengin dengini bulmasıdır
 En büyük mutluluk dünyada. 890
 Emeğiyle yaşayan insan
 Evlenmeye kalkmıyacak
 Paralı, soylu kişilerle.

Ah! Hiçbir zaman, hiçbir zaman
 Gelin görmeyin beni sakın
 Yüce Zeus'un yatağında! 895
 Gökten inme olmasın kocam.

Ürperiyorum İo'yu gördükçe,
Erkeklerle yüzvermeyen bu kız
Hera yüzünden neler çekiyor,
Nasıl sürünüyor sürüm sürüm!

900

Ne olursa olsun da kocam
Benden üstün kişi olmasın!
Gözlerinden kaçınılmaz tanrılar
Sevgiyle bakmasınlar sakın bana!
Öyle bir savaş ki bu savaşılmaz,
Öyle bir yol ki ucu bulunmaz.
İnsan nasıl çıkabilir işin içinden,
Nasıl karşı koyar
Zeus'un isteğine?

905

PROMETHEUS

Görürsünüz, bir gün gelecek, Zeus
Ne kadar sert de olsa yumuşayacak,
Çünkü girmeye hazırlandığı yatak
Gücünden, tahtından edip yıkacak onu.

910

Böylece tam yerine gelmiş olacak
Babası Kronos'un ettiği lânet,
Bunca zaman oturduğu tahttan düşerken.

Bu belâdan kurtulmanın yolunu
Hiçbir tanrı gösteremez ona benden başka:
Yalnız benim, olacağı ve çaresini bilen.

915

Varsın şimdi otursun korkusuzca tahtında
Gökleri dolduran gümbürtülerine güvenerek,
Ateş soluyan okunu sallayıp ellerinde.

Bunların hiçbiri önleyemez düşmesini
Şerefini yitirmenin dayanılmaz acısına.

Öyle güçlü bir düşman hazırlıyor ki kendisine!

920

Savaşılması zor yaman bir yaratık bu,
Bulacağı ateş yıldırımından zorludur,
Gök gürültüsünü bastırır gümbürtüsü.
Yerleri sarsan deniz belâsı,

Poseidon'un üç dişli kargısı bile,
Paramparça olacak o düşmanın önünde.
Zeus bu belâya çattığı gün anlayacak
Kralla köle arasındaki ayrılığı.

925

KOROBASI

Kehanet değil, senin özlemin bunlar.

PROMETHEUS

Olacağı söylüyorum, özlemim de bu.

KOROBASI

Zeus başkasının buyruğuna mı girecek?

930

PROMETHEUS

Benimkilerden ağır olacak zincirleri.

KOROBASI

Böyle sözler etmekten korkmuyor musun?

PROMETHEUS

İstese de ölemeyen neden korkabilir?

KOROBASI

Sana daha ağır işkenceler edebilir.

PROMETHEUS

Buyursun, her şeyi göze aldım.

935

KOROBASI

Bilgeler kaçınılmaz önünde eğilir.

PROMETHEUS

Sen tapın, yalvar, yaltaklan günün efendisine!
Zeus hiç, ama hiç umurumda değil benim.
Elindeyken, ne isterse yapsın, assın kessin:
Uzun sürmeyecek çünkü göklerde saltanatı.
Ama bakın, Zeus'un habercisi karşımda,
Genç efendimizin uşağı gelmiş,
Yeni şeyler öğreneceğiz besbelli.

940

HERMES

Sana geldim, sana, bilgiçler bilgici,
Acılar acısı lâf eden tanrı düşmanı,
Ölümsüzlerin hakkını ölümlülere veren 945
Seni ateş hırsızı seni, dinle!
Babam açık açık konuşmanı buyuruyor sana:
Nedir bu korkuluk yaptığın evlenme,
Kimmiş onu tahtından atacak olan?
Bu kez artık gizli kapaklı konuşma yok,
Her şeye belli adını vererek konuş. 950
Yeniden buralara getirme beni, Prometheus.
Görüyorsun işte, bu tuttuğun yol değil,
Bu değil Zeus'u yumuşatmanın yolu.

PROMETHEUS

Al sana bir sürü parlak, yuvarlak söz!
Tanrı uşağı dediğin böyle konuşmalı.
Siz yeniler yeni bir yönetim kurdunuz, 955
Kalenize dertler giremez sanıyorsunuz;
Ama ben iki kral gördüm
O kaleden sürülmüş, kapı dışarı edilmiş,
Üçüncüsü ki efendisidir bugünkü dünyanın
Bu gözlerim görececek onun da
En büyük utançla kovulduğunu.
Hey, sen ne sandın? Ben korkacak biri miyim?
Yeni tanrılara baş egecek göz var mı bende? 960
Yok, hem de nasıl yok, hiç yok!
Onun için sen git, yürü git geldiğin yere,
Hiçbir soruna karşılık alamazsın benden.

HERMES

İşte sen hep bu inatların yüzünden
Bu belâ kayalarına oturtun gemini. 965

PROMETHEUS

Bil ki senin köleliğinle değiştirmem
Benim başıma gelen belâlar belâsını.

HERMES

Demek şu kayanın kölesi olmak daha iyi
Zeus babanın sadık habercisi olmaktan?

PROMETHEUS

Beni hor görenleri ben de hor görürüm.

970

HERMES

Başına gelenden hoşlanır gibisin.

PROMETHEUS

Hoşlanmak ha? Düşmanlarım hoşlanır bundan;
Sen de onlardan birisin, Hermes.

HERMES

Beni de mi suçlu görüyorsun bu işte?

PROMETHEUS

Açıkçası bütün tanrılara düşmanım ben:
İyilik ettim kötülük gördüm hepsinden.

975

HERMES

Anlıyorum, sayıklıyorsun sen:
Hastalığın pek ağır olsa gerek.

PROMETHEUS

Evet hastayım, hasta olmak gerekirse
Düşmanlarını düşman bilmek için.

HERMES

Muradına ersen, baş belâsı olurdun.

PROMETHEUS

Eremedim, yazıklar olsun!

HERMES

İşte Zeus'un bilmediği bir söz bu!

980

PROMETHEUS

Zaman her şeyi öğretir sonunda.

HERMES

Ama senin aklını başına getirmedir zaman.

PROMETHEUS

Doğru, yoksa bir uşakla konuşur muydum?

HERMES

Anlaşılan hiç niyetin yok

Babamın isteğini yerine getirmeye.

PROMETHEUS

Getirmez olur muyum! Bunca şükran borcumu
Ödemek zorundayım kendilerine!

985

HERMES

Bir çocukla eğlenir gibisin benimle.

PROMETHEUS

Çocuk, çocuktan da saf değil misin
Benden bir şey öğreneceğini sanıyorsan?

Dilediği kötülüğe, kurnazlığa başvursun

Zeus söyletemez bana istediğini

990

Bu utanç zincirlerini çözmeden önce.

Salsın üstüme kavuran alevini,

Ak kanatlı karlara boğsun Zeus;

Depremlerin yeraltı gümbürtüleriyle

Afallatsın, allak bullak etsin dünyayı

Hiçbir şey söyletemez bana adını

995

Onu tahtından atacak olanın!

HERMES

Böyle konuşmak ne işine yarar, bir düşün.

PROMETHEUS

Her şey düşünüldü, görüşüldü çoktan.

HERMES

Uslan, zavallı deli, uslan da artık

Belâ karşısında daha doğru kullan aklını.

1000

PROMETHEUS

Yorma beni, vaktini ıltırma boşuna
Dalgalara ders vermek ister gibi.
Hiç aklına getirme ki günün birinde ben,
Ürküp Zeus'un fermanlarından,
Bir kadın yüreğine döner yüreğim,
Açıp ellerimi havaya kadınlar gibi,
Yalvarım en iğrendiğim varlığa
Çözsün diye kölelik zincirlerimi. 1005
Olmayacak şeylerin en olmayacağıdır bu.

HERMES

Anlaşıldı, ne kadar konuşsak boşuna.
Yalvarıp yakarsam da hiç yumuşayacağın yok,
Tersine yeni gem vurulmuş taylor gibi 1010
Şahlanıyorsun dizginlere karşı.
Ama sağlam hesaba dayanmıyor şahlanmaların:
Yanlış düşünen sadece direktmekle
Hiçbir şey elde edemez taş çatlasa.
Sözlerim seni yola getiremezse, bir düşün
Ne kasırgalar kopar, neler gelir başına! 1015
Önce babam yıldırım, şimşekleriyle
Param parça eder bu sarp kayalığı.
Gömülür kalırsın taşların bağına,
Uzun zaman gün ışığını göremezsın. 1020
İşte o zaman Zeus'un kanatlı köpeği,
O kızıl kartal kemirir bedenini oburca
Dâvetsiz konuklar gibi gelip şölene
Delik deşik eder seni bütün gün,
Karaciğerinle tıka basa doyuncaya dek. 1025
Bu işkencenin sonu da gelmez, bilesin,
Bir tanrı geçmedikçe senin yerine,
Katlanmadıkça senin çektiğin acılara,
İnmedikçe ışıksız Hades ülkesine,
Kapkara derinliklerine Tartaros'un.
Düşün taşın, boş bir korkutmaca değil, 1030
Gerçekten söylendi bu söylediklerim,
Zeus'un ağzından da yalan çıkmaz,
Ne derse tam dediği gibi olur.

Her şeyi dört bir yanıyla ilyice düşün,
Sağduyuyu inadına kurban etme.

1035

KOROBASI

Bize sorarsan, Hermes'in dedikleri yerinde:
İnadı bırakıp doğru düşün diyor sana.
Haydi, söz dinle; Bilgeye sapıtmak yaraşmaz.

PROMETHEUS

Biliyordum bana bu bildiriyi getireceğini, 1040
İleri geri konuşup kafamı şişireceğini.
Ama utanılacak bir şey yoktur
Düşmanın düşmanından kötülük görmesinde.
Varsın saldırısın üstüme çatal dilli alev,
Yarılısın gökler yıldırımla, 1045
Azgın yeller sarsın dört bir yanı,
Dünyayı kökünden koparsın solukları,
Denizler uğultulu dalgalarıyle
Sılıp süpürsün yıldız yollarını göklerde! 1050
Atsın sonunda beni karanlık Tartaros'a,
Girdapların amansız anaforlarına!
Ne yaparsa yapsın öldüremez beni.

HERMES

Çılgın düşünceler, çılgın sözler bunlar!
Akılla ilgisi var mı bu dileklerin? 1055
Biraz olsun gevşemiyor azgınlığı.
Ama sizler ki acıyorsunuz ona
Hemen uzaklaşın, kaçın buralardan. 1060
Yoksa bir anda aklınızı başınızdan alır
Şimşekle yarılan göklerin gümbürtüsü.

KOROBASI

Başka türlü konuş, inandırmıyorsun beni,
Hiç hoş göremeyeceğim sözler ediyorsun. 1065
Ne demek, kalleslik etmemi mi istiyorsun?
Hayır, belâyı paylaşacağım onunla:

Döneklige yer vermem yüreğimde,
En iğrendiğim şeydir döneklik. 1070

HERMES

Peki, ama unutmayın söylediklerimi,
Başınız belâya girince de,
Bahtınızdan yakınmaya kalkmayın.
Zeus bizi pusuya düşürdü demeyin. 1075
Kendi kendinizi suçlayın: Söyledim çünkü.
Hiç de birdenbire, habersizden değil,
Kendi budalalığınız yüzünden düşeceksiniz
Belânın içinden çıkılmaz ağlarına.

(Hermes çıkar. Yer altından uğultular gelir.)

PROMETHEUS

Söz değil artık bu, olayın ta kendisi!
Sarsılıyor yer 1080
Ta derinlerden,
Sesler geliyor gök gürültüsü gibi.
Kıvrım kıvrım sarıyor gökleri yıldırım,
Bir hortum kaldırıyor tozu toprağı,
Birbirine giriyor havanın bütün solukları, 1085
Rüzgârlar rüzgârlarla savaşıyor,
Gökler denizlere karışıyor.
Bu işte besbelli Zeus'un
Beni korkutmak için çıkardığı kasırga. 1090
Ey yüce anam benim,
Ve ey sen
Dünyaya ışık salarak dönen Gökyüzü,
Gör uğradığım haksız belâları!

(Gök bir daha gürler ve kayalıklar devrilir. Prometheus, Okeanos kızları ile birlikte gözden kaybolur.)

BİLGİ YAYINLARI

1. Ingmar Bergman YABAN ÇİLEKLERİ
Türkçesi Tezer Sümer
2. Jean Tardieu SEKİZ OYUN
Türkçesi Yıldırım Keskin
3. Cahit Atay KARALARIN MEMETLERİ
4. Cahit Atay SULTAN GELİN
5. Albert Camus SANATÇI VE ÇAĞI
Türkçesi Yıldırım Keskin
6. Oppenheimer BİLİM VE SAĞDUYU
Türkçesi Onur Öymen
7. Turgut Özakman DUVARLARIN ÖTESİ
8. A. de Saint-Exupéry KÜÇÜK PRENS
Türkçesi Cemal Süreya - R. Tomris
9. Güner Sümer BOZUK DÜZEN
10. Orson Welles YURTTAŞ KANE
Türkçesi Nijat Özün
11. Giovanni Guareschi DON CAMILLO VE ŞEYTAN
Türkçesi Yurdakul Fıncancı
12. Güngör Dilmen MİDASIN KULAKLARI
13. Friedrich Dürrenmatt DURUŞMA GECESİ
Türkçesi Cenap Yılmaz
14. Anton Çehov TÛTÛNÛN ZARARLARI
BİR EVLENME TEKLİFİ
SAYFIYEDE YAZ
AYI
Türkçesi Yılmaz Gruda
15. Yakup Kadri Karaosmanoğlu SODOM VE
GOMORE
16. Albert Camus BİR ALMAN DOSTA
MEKTUPLAR
Türkçesi Suat Tuysal

Aiskhylos, Atina yakınında, Eleusis'te doğmuştur (İ. ö. 525). Soylu bir ailedendir. Marathon (İ. ö. 490) ve Salamis (İ. ö. 480) savaşlarına katılmıştır. 26 yaşında iken tiyatro yazarlığına başlamış (İ. ö. 499), yarışmalarda on üç kez birinciliği kazanmıştır. Sanatçıları koruyan Syrakusai hükümdarı Hieron'un çağrısı üzerine Sicilya'ya gitmiş, Gela'da ölmüştür (İ. ö. 456). Aiskhylos, ilk büyük tragedya şairidir. O zamana kadar koro ile tek aktör arasında sürüp giden oyuna ikinci aktörü katarak «diyalog» u, böylece gerçek tiyatroyu kurmuştur. 90 kadar oyun yazmış, bunlardan yalnız 7 tanesi korunabilmiştir : «Yalvaran Kızlar», «Pers'ler», «Thebai'ye Karşı Yediler», «Zincire Vurulmuş Prometheus», «Oresteia» üçlemesi («Agamemnon», «Khoephoroi», «Eumenides»).

Azra Erhat'la Sabahattin Eyuboğlu'nun olağanüstü güzellikteki manzum çevirisiyle Türkçeye ilk kez aktarılan «Zincire Vurulmuş Prometheus» tragedyasında, kaba kuvvetle özgür düşüncenin çarpışması ele alınmış, aklın ve özgür düşüncenin gelecekteki zaferi müjdelenmiştir. Eserin başında, oyunun sanat ve düşünce değerini belirten geniş bir inceleme yazısı vardır.

Kapak Düzeni : Ozan SAĞDIÇ